

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Sociologických studií

Katedra Veřejné a sociální politiky

System pěstounské péče na přechodnou dobu v České republice

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Tereza Posavádová

Studijní program: Sociologie

Vedoucí práce: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne ...

Tereza Posavádová

Bibliografický záznam

POSAVÁDOVÁ, Tereza. *Systém pěstounské péče na přechodnou dobu v České republice*. Praha, 2018. 82 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Sociologických studií. Katedra Veřejné a sociální politiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Karolína Dobiášová Ph.D.

Rozsah práce: 118 199 znaků

Anotace

Diplomová práce se zabývá pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Zjišťuje, jak se změnila legislativa v této oblasti po reformě v roce 2013, a jak probíhá v praxi. V práci je zvolen kvalitativní přístup, ve kterém bylo pracováno jak s daty primárními, tak s daty sekundárními. Primární data byla získávána pomocí polostrukturovaných rozhovorů se třemi skupinami respondentů – s pracovníky OSPOD, s pracovníky neziskových organizací zabývajících se pěstounskou péčí na přechodnou dobu a s pěstouny na přechodnou dobu. Respondentům byly pokládány otázky na základě zjištění z literatury a odborných článků. V textu je popsáno fungování celého systému pěstounské péče na přechodnou dobu včetně jeho ukotvení v legislativě. Legislativně významná byla právě i reforma v roce 2013, která je též popsána. Práce je opřena o teorii street-level bureaucracy a teorii vývoje dítěte. Autorka nejprve vysvětluje implementaci politiky pěstounské péče na přechodnou dobu v praxi, tedy vysvětluje, jaké je současné nastavení a jak ve skutečnosti funguje. Dále zmiňuje největší bariéry v dosažení cílů reformy a s tím související problémy pěstounské péče na přechodnou dobu v praxi. Pro porovnání jsou přidány i poznatky ze zahraničních politik náhradní rodinné péče. Zjištění jsou uvedena přímo v textu a shrnuta v závěru práce.

Annotation

This diploma thesis deals with the foster care for a temporary period. It examines how the legislation of this problematic has changed since the reform in 2013 and how it is delivered into practice. The qualitative approach has been chosen for this research, using the primary and secondary data likewise. The primary data has been collected via semistructured interviews with three groups of respondents: the employees of OSPOD (the child's social and legal protection institutions in the foster care system), workers of nonprofit organization dealing with the foster care for a temporary period and parents for a temporary period. The respondents have been enquired with the questions based on the reviewed literature and articles. The whole system of the foster care for a temporary period, including its incorporation in legislation, is described in the text. The mentioned 2013 reform, important for the legislation too, is described as well. The theory of street-level bureaucracy and the theory of child development creates the academic basis for this

thesis. The author first explains the implementation of the policy of the foster care for a temporary period, meaning the current setting and its real functioning. The biggest barriers for the accomplishment of the reform ambitions are mentioned together with the related problems of the foster care for a temporary period in practice. The findings of the foreign policies of the foster care for a temporary period for the comparison purposes are imparted. The results and findings of this diploma thesis are stated in the text directly and summarized in the conclusion.

Klíčová slova

Rodina, rodinná politika, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, OSPOD

Keywords

Family, Family policy, Foster care, Foster care for a temporary period, OSPOD

Title/název práce

System pěstounské péče na přechodnou dobu v České republice

System of the foster care for a temporary period in the Czech republic

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce PhDr. Karolíně Dobiášové Ph.D. za vedení práce a cenné rady, respondentům za provedené rozhovory a nové poznatky, rodině, přáteli a přátelům za podporu.

Použité zkratky:

PPPD – Pěstounská péče na přechodnou dobu

PD – Přechodná doba

NRP – Náhradní rodinná péče

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dítěte

ZDVOP – Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

EU – Evropská unie

PP – Pěstounská péče

NSOPD – Národní strategie ochrany práv dětí

Obsah

Úvod	1
1 Výzkumné cíle a výzkumné otázky	2
2 Metodologie	3
2.1 Sekundární data	3
2.2 Primární data.....	4
2.3 Analýza dat.....	6
3 Teoretická východiska	7
3.1 Street-level bureaucracy	7
3.2 Teorie vývoje dítěte.....	9
4 Náhradní rodinná péče.....	11
4.1 Historie náhradní rodinné péče	11
4.2 Další typy náhradní rodinné péče	13
4.3 Ústavní péče	14
4.4 Legislativní ukotvení náhradní rodinné péče	15
4.5 Reforma PPPD v kontextu reformy náhradní rodinné péče v České republice	16
4.6 Sociálně-právní ochrana dítěte	20
4.6.1 Vývoj ochrany dětí z právního hlediska.....	23
4.7 Role neziskových organizací v náhradní rodinné péči.....	25
5 Systém pěstounské péče na přechodnou dobu (PPPD)	29
5.1 Institut pěstounské péče na přechodnou dobu	29
5.2 Druhy pěstounské péče na přechodnou dobu	30
5.3 Pěstouni na přechodnou dobu (profesionální pěstouni)	30
5.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	33
5.5 Financování PPPD	36
5.6 Podmínky PPPD	39
5.7 Příprava na PPPD, průběžné vzdělávání.....	41
5.8 Specializace PPPD.....	42
5.9 Proces umisťování dětí do PPPD	43
5.10 PPPD perspektivou výzkumů	44
7. PPPD v zahraničí	48
7.1 Slovensko.....	48

7.2	Rakousko	49
7.3	Velká Británie	50
7.4	Francie	51
7.5	Norsko	51
7.6	Dánsko.....	52
6	Závěr.....	53
	Summary	54
	Použitá literatura.....	56
	Seznam příloh, grafů, schémat a tabulek.....	59
	Přílohy	61

Úvod

Má diplomová práce se zabývá pěstounskou péčí na přechodnou dobu jako jednou z forem náhradní rodinné péče. Náhradní rodinná péče je přímo definována jako „nekolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče“. (Nožířová 2012, s. 21) V České republice existují kromě pěstounství i jiné formy náhradní rodinné péče. Všechny formy jsou upraveny v zákoně – č. 89/2012 Sb. – Občanský zákoník, v části druhé Rodinné právo v § 928 - § 975. Formami náhradní rodinné péče jsou svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, poručenství, pěstounská péče a osvojení. Pěstounská péče na přechodnou dobu je ustanovena § 958 – 970 občanského zákoníku. Pěstoun může být buďto samostatná osoba, nebo to mohou být manželé. Dítě se dostane do pěstounské péče v případě, že u něj není zajištěna odpovídající rodičovská výchova a je v zájmu samotného dítěte, aby do pěstounské péče bylo svěřeno. O svěřením dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. Pěstounská péče zaniká v době, kdy je dítě plnoleté. V některých případech může zaniknout i dříve, a to na žádost pěstouna, nebo dítěte (věc musí být řádně prošetřena). (Odbor 21 2013) Pěstounská péče na přechodnou dobu figurovala v Zákoně č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen zákon o sociálně-právní ochraně dětí) od roku 2006, ale v tu dobu nebyl dostatek financí, které by mohly na pěstounskou péči být vynaloženy. Z tohoto důvodu se větší pozornost pěstounské péči na přechodnou dobu začala věnovat až v roce 2013, kdy dochází k reformě celého systému náhradní rodinné péče novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Od té doby je pěstounská péče na přechodnou dobu poskytována „profesionálními pěstouny“, kteří se mohou o dítě starat určitou dobu, nejdéle však jeden rok. Tato možnost je využívána v situaci, kdy dítě nemůže být ve své biologické rodině, ale zároveň ani v osvojitelské. Další situací, kdy je dítě umístěno k pěstounům na přechodnou dobu, je ta, kdy dítě nemůže z různých důvodů setrvat ve své biologické rodině, ale předpokládá se, že se do ní vrátí. (Odbor 21 2013) Tento typ pěstounské péče je podporována hlavně proto, aby dítě nemuselo být umístěno do ústavního zařízení.

Co se týče zahraničí, v některých zemích tento typ pěstounské péče v konkrétních podobách také funguje. Český systém pěstounské péče na přechodnou dobu se inspiroval systémy Rakouska, Slovenska a Velké Británie. Například na Slovensku profesionální pěstounské rodiny fungují už od roku 1995. (Bubleová, Kovařík, Pazlarová, Janíčková

2002, s. 21) V České republice tedy v nové podobě funguje pět let a za tu dobu jí prošel už velký počet dětí. Stále ovšem ve společnosti vyvolává otázky především kvůli tomu, že se může stát, že dítě častěji mění prostředí, ve kterém vyrůstá, ale také proto, že za tento typ péče pobírají pěstouni na přechodnou dobu (profesionální pěstouni) plat. Plat pobírají i v době, kdy o žádné dítě nepečují, což právě vyvolává ve společnosti nevoli. V práci je popsáno, jak v současné době funguje pěstounská péče na přechodnou dobu, jaké jsou její náležitosti a podmínky a jak celý proces funguje v praxi pohledem liniiových pracovníků. V práci jsem se opírala o teorii street-level bureaucracy od Michaela Lipskeho. (2010)

Reforma zákona č. 359/1999 Sb. si stanovila cíle, kterých chce dosáhnout, a já budu perspektivou liniiových pracovníků (pracovníci Orgánu sociálně-právní ochrany dítěte, s pracovníky neziskových organizací zabývajících se pěstounskou péčí na přechodnou dobu a s pěstouny na přechodnou dobu) zjišťovat, jak jich bylo dosaženo a identifikovat, jaké jsou bariéry, které brání zdárnému dosažení a případně další související problémy s implementací pěstounské péče na přechodnou dobu v praxi.

V souvislosti s tím, co chci zjistit, jsem si zvolila dva výzkumné cíle. Prvním je vysvětlit implementaci politiky pěstounské péče na přechodnou dobu v praxi. Druhý cíl je rozdělený na dva podcíle. První podcíl je vymezit bariéry, které brání dosažení cílů reformy a druhý podcíl je vymezit největší problémy pěstounské péče na přechodnou dobu v praxi.

V práci popíši i systém náhradní rodinné péče jako takové i s její historií. Zmíním i další typy, nejen pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Kromě rodinné péče přiblížím i institucionální (tedy ústavní) péči a činnost Orgánu sociálně právní ochrany dětí, který právě rozhoduje o tom, kam dítě bude umístěno. V práci také pro porovnání uvedu systém náhradní rodinné péče v několika dalších evropských zemích.

1 Výzkumné cíle a výzkumné otázky

Cíle mé práce jsem si zvolila dva. Prvním z nich je vysvětlit implementaci politiky pěstounské péče na přechodnou dobu pohledem z praxe a druhým je vymezit problémy současného nastavení pěstounské péče na přechodnou dobu. K prvnímu cíli si pokládám jednu výzkumnou otázku:

- Jak v současné době funguje pěstounská péče na přechodnou dobu v praxi?

Druhý výzkumný cíl zahrnuje dva dílčí cíle. První je vymezit největší bariéry, jež brání naplnění cílů reformy, ke kterému náleží výzkumná otázka

- Jaké jsou největší bariéry při naplnění cílů reformy?

a druhým je vymezit největší problémy pěstounské péče na přechodnou dobu v praxi, na který se ptám výzkumnou otázkou

- Jaké jsou největší problémy PPPD v praxi?

2 Metodologie

Výzkum k mé práci bude prováděn kvalitativním přístupem. Jako metodu označujeme postup, pomocí kterého dosahujeme výsledku v našem zkoumání. Jsou to tedy pravidla, díky kterým dosáhneme výzkumného cíle. (Veselý, Nekola 2007, s. 141) Kvalitativní výzkum je „nenumerické šetření a interpretace sociální reality“. (Disman 2011, s. 285) Cílem kvalitativního výzkumu je vytváření nových hypotéz, které probíhá spíše nestandardizovaně s využitím induktivní metody. (Reichel 2009, s. 53) Tento přístup je přínosný zejména v prvních fázích zkoumání problému, kde zkoumá procesy a navrhuje teorie, hledá všechny souvislosti, reaguje na konkrétní podmínky a zkoumá procesy. Kvalitativní přístup má i nedostatky, jako například to, že výsledky nemusí být příliš zobecnitelné na populaci nebo na odlišné prostředí. Výsledky výzkumu mohou také být ovlivněny osobními preferencemi výzkumníka. Na druhou stranu je díky tomuto přístupu umožněn podrobný vhled do zkoumaného problému, dá se zkoumat v přirozeném prostředí a je možné reagovat na aktuální podmínky. (Hendl 2012, s. 46) K dosažení stanoveného cíle dojdou dvěma základními metodami – sekundární analýzou dokumentů a polostrukturovanými rozhovory s aktéry, využívám teda jak primární i sekundární data.

2.1 Sekundární data

Celému výzkumu předcházela desk research. Ten se týkal náhradní rodinné péče, především pěstounské péče na přechodnou dobu. Velmi důležitou částí při psaní práce jsou sekundární data, do kterých řadíme „*odborné studie, monografie a články; expertizy (...), dokumenty a záznamy veřejné správy (strategické a koncepční dokumenty, návrhy zákonů, návrhy projektů, ...); publikace a zprávy zájmových skupin, konzultantů a odborníků; zákony a judikáty; (...); statistiky a sekundární výzkumná data* (Veselý, Nekola 2007, s. 159)“ Sekundární data, které jsem při práci použila, s sebou přinášela výhodu především

dobré dostupnosti. Nevýhodu tohoto typu dat vidí Veselý a Nekola v tom, že tato sekundární data jsou vytvořena někým jiným a často tedy za jiným účelem, než za kterým je používáme my. Tím může vzniknout problém spočívající v tom, že tato mnou vyhledaná data nemusí zcela odpovídat mým analytickým potřebám. (Veselý, Nekola 2007, s. 160) To je jeden z důvodů, proč jsem se rozhodla kromě sekundárních dat využívat i data primární, získaná při rozhovorech.

Potřebná sekundární data týkající se pěstounské péče na přechodnou dobu jsem vyhledávala jednak v odborných studiích, strategických dokumentech, článcích a jednak v databázích UK-AŽ, JSTOR nebo Google Scholar. Zde jsem hledala především výzkumy týkající se dané problematiky.

2.2 Primární data

Jak již bylo zmíněno, kromě sekundárních dat jsem pracovala i s daty primárními, a to především proto, že sekundární data zcela neodpovídala mým analytickým potřebám. Primární data jsem získávala pomocí polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky OSPOD, s pracovníky neziskových organizací a se samotnými pěstouny na přechodnou dobu. Respondenty jsem vybírala úsudkem. Výběr úsudkem je jeden z nepravděpodobnostních výběrů, což znamená, že „... nemá každý z prvků základního souboru stejnou možnost, tj. pravděpodobnost stát se součástí výběrového vzorku.“ Tento způsob výběru je vhodný pro výzkum, kde není velký počet respondentů (nepřesahuje desítky jednotek) a zároveň jeho podstata není příliš složitá. Při větším počtu respondentů je výběr úsudkem velmi riskantní. Výběr úsudkem můžeme zvolit v případě, že jsme seznámeni s danou problematikou, ale výsledky výzkumu nelze zobecnit. (Reichel 2008, s. 80-83)

Polostrukturované rozhovory se jinak nazývají také jako rozhovory s využitím návodu, který se „vyznačuje tím, že má připraven soubor témat/otázek, který bude jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí. Mnohdy může tazatel formulace pokládaných otázek částečně modifikovat, nezbytné ale je, aby byly probrány všechny.“ (Reichel 2009, s.111) Tento typ rozhovoru umožňuje různou formulaci otázek dle dané situace. Také umožňuje tazateli, aby čas, který je na rozhovor vymezený, byl co nejefektivněji využitý. Dále je možná podobná strukturace rozhovorů, které chceme dále porovnávat. Takzvaný návod pomáhá tazateli v tom, aby všechna témata zmínil, na žádné nezapomněl, ale zároveň nechal dostatek prostoru k vyjádření dotazovaného. (Hendl 2012,

s.174) Právě z těchto důvodů jsem se rozhodla pro můj výzkum uplatnit polostrukturovaný rozhovor.

Jak jsem už zmínila, data jsem získala pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Měla jsem připravené tři scénáře rozhovorů dle toho, s kým rozhovor probíhal. Rozhovory jsem prováděla během března a dubna tohoto roku. Rozhovorů jsem provedla celkem sedm. Respondenti byli s jejich písemným souhlasem nahráváni, abych mohla později rozhovory převést do písemné podoby. Dva rozhovory proběhly s pracovníci Orgánu sociálně právní ochrany dětí, z toho jedna byla z Jihočeského kraje a druhá z Prahy. S pracovníky OSPOD bylo vůbec nejnáročnější se spojit a domluvit schůzku. Jedna z pracovníků dokonce vyjádřila obavu, že si není jistá, zda může o této problematice otevřeně mluvit, ačkoliv byla ujištěna, že rozhovor bude anonymizován. Jeden z rozhovorů probíhal přímo na pracovišti respondentky, tedy na Městském úřadě, druhý v kavárně.

Další dva rozhovory proběhly s pěstouny na přechodnou dobu. Jednoho jsem kontaktovala přes sociální síť, kde spravuje stránku týkající se právě pěstounské péče na přechodnou dobu, kde si profesionální pěstouni mezi sebou sdílí zážitky a udílí rady. Na druhou pěstovanku jsem dostala kontakt od prvního respondenta z řad profesionálních pěstounů. Oba tyto rozhovory proběhly v Praze v kavárně.

Poslední skupinou, kde jsem také dotazovala dva lidi, byli pracovníci, v mém případě teda pracovníci, neziskových organizací zabývající se pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Jedna z organizací je ve Strakonících, druhá sídlí v Praze. Strakonickou organizaci jsem zvolila z toho důvodu, že v jedné ze služeb v této organizaci pracuji, proto jsem snadno získala kontakt. Organizaci z Prahy jsem zvolila jednak proto, abych měla srovnání menšího města a velkého města a jednak proto, že v Praze je neziskových organizací největší zastoupení. O obou organizacích uvádím bližší informace v kapitole číslo 7. Oba rozhovory probíhaly na pracovišti respondentek. Poslední rozhovor byl proveden s respondentkou, která se zároveň pracuje v neziskové organizaci a zároveň je profesionální pěstovankou. Scénář jsem proto upravila tak, že jsem dala dohromady ten pro pracovníky v neziskových organizacích se scénářem pro pěstouny. Tuto respondentku jsem nejprve viděla na internetu ve videu, kde právě o PPPD mluvila. Prostřednictvím internetového prohlížeče jsem na ni sehnala kontakt, přičemž jsem právě zjistila, že kromě profesionálního pěstounství se angažuje i v neziskové organizaci. I tuto organizaci blíže představuji v kapitole číslo 7. Opět rozhovor probíhal v kavárně blízko pracoviště respondentky.

Respondenty jsem označila smyšlenými jmény. Aby se mi se jmény lépe pracovalo, pro pracovníky OSPOD jsem zvolila jména začínající na O, pro profesionální pěstouny jména začínající na P a pro pracovníky neziskových organizací jména začínající na N. Respondentka, která je zároveň pracovnící v neziskové organizaci a pěstounkou dostala označení Anna.

Tabulka 1 Respondenti

Označení respondenta	Zařazení respondenta do skupiny	Délka rozhovoru	Vzdělání
Olga	Pracovnice OSPOD	52:18	Bakalářské, vyšší odborné
Olivie	Pracovnice OSPOD	39:46	Bakalářské
Pavel	Pěstoun na PP	41:56	Bakalářské
Petra	Pěstounka na PP	46:02	Vyšší odborné
Nikola	Pracovnice neziskové organizace	54:51	Magisterské
Nad'a	Pracovnice neziskové organizace	47:14	Vyšší odborné
Anna	Pracovnice neziskové organizace, pěstounka na PD	1:24:36	Vyšší odborné

Zdroj: autorka

2.3 Analýza dat

U analýzy rozhovorů jsem použila tematickou analýzu. Tematická analýza je označována jako metoda k identifikaci, k analýze a k odkazování ke vzorům nebo k tématům v dostupných datech. Tematická analýza se může využít v případě, že nemáme stanovenou výzkumnou otázku a chceme k ní dojít až výzkumem, ale i když výzkumnou otázku stanovenou máme, jako je tomu v mém případě. Tematická analýza má své výhody, ale i úskalí. Výhodami je především flexibilita. Nevýhodou se může stát aktivní role výzkumníka, který hledá mezi daty spojitosti dle vlastního úsudku. Ty, které on vidí, nemusí vidět jiní. (Braun, Clarke 2006, s. 79) „Často se pohled jednoho člověka neobjevuje druhému, i když pozorují ty samé informace, události a situace“ (Boyatzis 1998, s. 1)

Podle Braun a Clarkové by se měl výzkumník držet šesti bodů, podle kterých bude v analýze postupovat. Nejprve je to seznámení s daty, kdy si přečte všechna získaná data a snaží se v nich hledat vzorce a významy. Ve druhém bodě vytváří základní kódy a hledá stejné nebo podobné vzorce napříč daty. V další fázi hledá tematické skupiny, do kterých postupně umísťuje jednotlivé kódy. Dále si výzkumník ujasňuje hranice mezi jednotlivými

tématy, aby se témata nepřekrývala. U jednotlivých témat zvažuje validitu a využití při odpovědi na výzkumné otázky. V pátém bodě skupiny témat pojmenuje a jednotlivá témata znovu zkoumá. Zkoumá je samostatně i v souvislostech. Mohou se objevit i subtémata, která je třeba zmínit. Posledním bodem je sepsání závěrečné zprávy, kde výzkumník seznamuje s výsledky provedeného výzkumu, tedy s finální verzí analýzy. (Braun, Clarke 2006, s. 79) Já jsem tematickou analýzu zvolila z toho důvodu, že mám tři různé skupiny respondentů a odpovědi na výzkumné otázky jsem hledala napříč rozhovory, což tento typ analýzy umožňuje.

3 Teoretická východiska

3.1 Street-level bureaucracy

Teoretickým východiskem mé práce je teorie street-level bureaucracy, a to především proto, že státní úředníci mají přímý kontakt se členy veřejnosti. Pracovníci na této úrovni jsou prostředníky mezi tvůrci politik a občany a převádějí do praxe politická rozhodnutí. Úředníci mají určité pravomoce, které mohou uplatňovat při jednání s lidmi, prostřednictvím nichž prosazují zákony, pravidla a zásady, které jim jsou přiděleny. Tyto předpisy by měly zajistit, aby bylo se členy veřejnosti zacházeno spravedlivě a eticky korektně. Na jedince by mělo být nahlíženo individuálně a jednat s nimi je třeba podle jejich potřeb. (Lipsky 2010, s. 144-146)

Pracovník, který zastává funkci na úrovni street-level, je úředník sociálních a veřejných služeb. On sám se dostává do přímých interakcí s těmi, na které cílí daná politika. Mezi tyto pracovníky mohou patřit například učitelé, lékaři, úředníci sociálního zabezpečení nebo sociální pracovníci. Street-level byrokrat má široký okruh výkonu své práce a může být zaštiťován jak profesionály, tak neprofesionály. (Winkler 2000, s. 122)

Street-level byrokrati jsou díky svému přímému kontaktu s klientem velmi důležití jak pro samotné klienty, tak pro organizace. S tím ovšem souvisí i vysoká úroveň moci. Tito aktéři si svou pozici a moc uvědomují a mohou ji i zneužívat k manipulaci se svými klienty. Jejich názory a rozhodnutí mohou být i v rozporu se zájmy organizace. Klienti těchto pracovníků mají velmi omezené zdroje, proto musí se street-level byrokraty spolupracovat. Dle teorie street-level bureaucracy je ovšem žádoucí, aby tito byrokrati o dalších lidech opravdu rozhodovali. (Lipsky in Hill 2005, s. 242)

Lipsky (2010, s. 12-16) uvádí, že pracovníci sociálních a veřejných služeb jsou ve svém chování orientováni na různorodé části činností. Rozlišuje celkem čtyři normativní orientace těchto pracovníků, jež podle něho mohou být problematické, a to z hlediska výkonu. Mluví o:

- Orientaci na organizaci
Street-level byrokrati jsou orientováni v rámci svého chování na to, co po nich žádá zaměstnavatelská organizace. Nadřízení používají v rámci svého uplatňování moci systém odměn a trestů. Samotné chování street-level byrokratů ovšem může být často pouze hrou.
- Orientace na právní normy
Street-level byrokrati mají jen velmi malou moc v případě, kdy slouží právní procesy k zajišťování veřejných a sociálních služeb. V těchto případech jsou pouze zprostředkovatelé informací mezi klienty a jinou úrovní státní správy.
- Orientace na spotřebitele veřejných a sociálních služeb
V rozhodování mají street-level byrokrati velkou volnost, která spočívá v tom, že zjišťují, jaký mají klienti potenciál při ovlivňování vztahů s úředníky. Někteří pracovníci na vedoucích pozicích tuto volnost velmi podporují hned ze dvou důvodů. Zaprvé proto, že se snaží vymýtit přetrvávající nepoddajnost street-level byrokratů a zadruhé proto, že chtějí navýšit suverenitu klientů sociálních služeb, což s sebou nese navýšení zodpovědnosti za svou (náročnou) životní situaci.
- Orientace na profesionální normy
Pracovníci na úrovni street-level bojují proti omezení ve volnosti svého rozhodování, protože je nutí se řídit byrokratickými strukturami. V této orientaci je důležitá sociální odpovědnost společně s morální motivací. Ty jsou ovšem často narušovány organizační strukturou a každodenními situacemi v rámci práce.

Řešení Lipsky spatřuje v dosažení určité meze v rámci profesionalismu, kdy by měla kontrola street-level byrokratů probíhat zevnitř profesionálního společenství. To by ale mohlo vést až k přemíře profesionalismu. Kromě toho profesionální společenství nejsou ve všech organizacích samozřejmá a zároveň autonomie street-level byrokratů může

být diskutabilní, protože už samotné nastavení profese obsahuje jisté prvky, které by mohly být považovány za kontrolní. (Lipsky 2010, s. 18-19) Vzhledem k tomu, že cílovou populací politiky, kterou se zabývám, jsou děti, konkrétněji se jimi zabývá další zmíněná teorie, tedy teorie vývoje dítěte.

3.2 Teorie vývoje dítěte

Teorie vývoje dítěte se zaměřuje hlavně na vysvětlení, jak se děti v průběhu dětství mění a vyvíjí. Tato teorie se soustředí na různé aspekty vývoje včetně sociálního, emocionálního a kognitivního růstu. Studium lidského vývoje je velmi pestré. Všichni máme osobní zkušenosti s vývojem, ale někdy je obtížné pochopit, jak a proč se děti zrovna takto vyvíjí, rostou, učí se a jedná stejně jako oni. Vývojoví psychologové usilují o zodpovězení těchto a podobných otázek, ale i o pochopení, vysvětlení a předvídaní chování, které se vyskytuje po celou dobu života. Abychom byli schopni porozumět lidskému vývoji, existují různé teorie vývoje dítěte, které vysvětlují aspekty lidského růstu.

Lidé obecně a děti především potřebují přímý kontakt s blízkými a rodinné zázemí. Potřebami lidí se mimo jiné zabýval také psycholog Abraham Maslow, který sestavil pyramidu potřeb. Právě z této teorie je patrné, že pokud je dítě umístěno do dětského domova, není možné, aby dosáhlo stoprocentní spokojenosti a naplnění potřeb tak, jako kdyby vyrůstalo v rodině. Podle Maslowa má člověk pět základních typů potřeb, jež vytváří zmíněnou pyramidu. Spodní patro pyramidy zahrnuje fyziologické potřeby jako je dýchání, jídlo nebo pití, tedy potřeby nutné k přežití. Pokud člověk není schopen naplnit tyto základní potřeby, vyšší patra pyramidy pro něj nejsou příliš důležitá. Druhé patro obsahuje potřebu bezpečí a jistoty, kde je to kromě například jistoty zdraví také jistota rodiny. U dětí žijících v institucionální péči není už druhý stupeň pyramidy zcela naplněn. Ve třetím patře je potřeba lásky, sounáležitosti a přijetí, kde znovu mohou mít děti s ústavních zařízení problémy. Čtvrté patro je potřeba uznání a úcty a na samém vrcholu pyramidy je potřeba seberealizace. (Maslow 1943, s. 89-94) Z důvodu toho, že velká část potřeb je zprostředkovávána rodinou, nebo minimálně je třeba její přispění, je jasné, že děti v institucionální péči mohou být značně ohrožené.

Podle Langmeiera a Matějčka trpí děti v ústavních zařízeních častěji než děti, které vyrůstají v rodině, psychickými potížemi. Může to být pomalejším vývojem, menší odolností vůči měnícímu se prostředí, ale také psychickými poruchami, které mohou být způsobeny nedostatečným kontaktem s okolím, nebo absencí rodičovské lásky. Dítě už od

prvních dnů po narození rozeznává osoby například podle čichu, nebo podle zvuku. Zrakem je rozeznává už po týdnu od narození. „Víme, že dítě vidí a slyší už dosti dlouho před narozením. V prvním měsíci jsou jeho reakce na zrakové a sluchové podněty ještě dost neurčité a ne dost vyrovnané. Ve druhém měsíci jsou však pohledy dítěte určitější a zaměřenější. A to znamená epochální pokrok v lidské, a to specificky lidské komunikaci. Přibližně od šesti týdnů se už čím dál častěji stává, že dítě zrakem zachytí matčiny oči a svým pohledem na nich chvíli vytrvá. Už se tedy na matku dívá – a vidí ji!“ (Matějček 1996, s. 103) Neuspokojování základních potřeb, které jsou zmíněny výše (Maslowova pyramida potřeb), může způsobovat deprivaci, jež může narušovat správný vývoj dítěte. Právě neuspokojování jak psychických, tak fyzických potřeb je nejčastější příčinou deprivace. „U dětí vyrůstajících v kolektivních zařízeních jde většinou o psychické, citové neuspokojení potřeby lásky, a jistoty, případně o opoždění v dalších oblastech vývoje.“ (Bubleová a kol. 2007, s. 101) Deprivační podmínky mohou na každé dítě působit jinak, což závisí na tom, v jakém vývojovém stádiu se dítě nachází. Stejně tak mohou být různé projevy samotné deprivace. Reakce některých jedinců mohou být pasivní, kdy jsou až apatičtí, jiní zase mohou být hyperaktivní a chovat se zlostně. Právě tyto zmíněné aspekty vedou k tomu, že děti žijící v institucionální péči častěji trpí stavy úzkosti než děti, které vyrůstají v rodinách. To může být jeden z důvodů, proč je pro ně náročnější začlenit se do společnosti po opuštění ústavního zařízení. (Langmeier, Matějček 2011, s. 205-2016)

John Bowlby se také věnoval vývoji dítěte, konkrétně vytvořil teorii attachmentu. Podle Bowlbyho právě raný vývoj a osoby, které o dítě pečují, nejvíce ovlivňují celý jeho další život. Především mluvil o vztazích s pečovateli a následných vztazích s dalšími lidmi. Bowlbyho teorie říká, že dítě se rodí s potřebou vytváření sociálních vazeb s okolím (attachment). Děti a dospělí si mezi sebou vytvářejí vzájemné vazby, díky kterým se děti cítí bezpečně právě u osob, které o ně pečují. Z teorie je patrné, že děti, které trpí poruchami attachmentu, mají větší problémy v budoucnu sociální vazby jednak vytvořit a jednak také udržet. Často také mají sklony sklouzávat k takovým vazbám, které pro ně nejsou výhodné, naopak jim mohou i škodit. Právě poruchami attachmentu často mohou trpět děti, které mají za sebou traumata z biologických rodin, nebo vyrůstají v ústavní péči, kde sociální vazby nejsou tak silné, jako je to v rodině. (Holmes 1999: 176-185)

4 Náhradní rodinná péče

Náhradní péče jsou dva typy. Prvním typem je náhradní rodinná péče, pod kterou řadíme svěřeni do péče jiné fyzické osoby, osvojení, poručenství a pěstounskou péči jak dlouhodobou, tak na přechodnou dobu. Druhým typem je ústavní péče.

4.1 Historie náhradní rodinné péče

Již za dob císaře Konstantina se začala řešit problematika odložených dětí. Sám císař v roce 312 úřadům přikázal, aby byla pro odložené děti zajištěna výchova na jeho náklady. Následně se děti bez rodičů předávaly občanům, kteří o ně projevíli zájem. Především to bylo z důvodu vidiny nové pracovní síly. (Gabriel, Novák 2008, s. 14-15) Samotné ústavy pro děti bez rodičů se začaly budovat v šestnáctém století. Jako jeden z nejstarších byl vystavěn na našem území Vlašský špitál. Ten byl založen Vlchy. Pro záchranu dětí, které byly buďto osiřelé, nebo opuštěné, koupili v roce 1602 dům. (Kazimour 2016, s. 21) Za doby vlády Josefa II. byl tento ústav přesunut, a to do budovy, která je součástí kostela sv. Apolináře. U Apolináře vznikla porodnice, která na stejném místě funguje dodnes. Stále ovšem zde nebyly vyhovující hygienické podmínky a lékařská péče, proto hodně dětí umíralo. Z tohoto důvodu vznikl v roce 1788 vládní dekret, který upustil od toho, aby musely být tyto děti výhradně v ústavech a vzniklo něco, co bychom mohli nazvat jistou formou pěstounské péče. Existovala určitá kritéria, například mravní nebo zdravotní, podle kterých bylo posuzováno, zda se člověk pěstounem stát může, či nikoliv. (Gabriel, Novák 2008, s. 15-16) Téměř vždy to byly ženy-pěstounky, které se o děti staraly od osmého dne od narození až do jejich šesti let. Stát jim dával příspěvky na tuto péči. (Matějček 1999, s. 85) I v této době fungoval systém kontrol, kdy byl příspěvek pěstounce vyplacen až v tu chvíli, když místní farář potvrdil, že dítě opravdu žije. To právě z důvodu vysoké úmrtnosti novorozenců z důvodu špatných materiálních podmínek (nedostatek tepla, obživy, ...). (FN Motol 2012) Po dovršení šesti let věku měly pěstounky dítě odvést do zemské kanceláře, ve většině případů si ovšem dítě nechaly, přestože na něj už nepobíraly žádné příspěvky. Pokud dítě zpět přivedly, bylo posláno do své domovské obce, kde se o něj měla postarat některá z rodin. Ta ho měla posílat do školy a zajistit jeho další rozvoj. Často ovšem tyto děti končily buďto u žebroty, nebo v místních pastouškách, ve kterých pomáhaly pást dobytek. Alespoň částečně se tento problém dařilo řešit až od roku 1868, kdy začaly vznikat okresní sirotčince, ve kterých se dětem dostalo alespoň základní péče. Od počátku 20. století (rok 1902) byla péče o sirotky více systematická, byl zřízen i fond

pro sirotky, Okresní komise pro péči o děti a mládež a v roce 1908 začala fungovat Česká zemská komise pro péči o mládež v Praze. (Matějček 1999, s. 86)

Po první světové válce se rapidně zvýšil počet sirotků, proto bylo třeba situaci začít řešit. Po vzniku samostatné Československé republiky byla náhradní péče velmi aktuálním tématem. Na péči o osiřelé děti se podílely obce, dobrovolné spolky, církve a náhradní rodiče. (Matějček 1999, s. 87)

V Čechách a na Slovensku byly rozdílné zákony týkající se sociální péče. V Čechách stále platil ruský zákoník a na Slovensku uherské právo. Z tohoto důvodu byl vydán v roce 1921 Zákon č. 265 o ochraně dětí v cizí péči a nemanželských dětech, který tyto rozdílnosti sjednotil. (Bubleová, Frantíková, Vávrová, Vránová 2011, s. 21) Zároveň tento zákon upravoval povinnosti pěstounů spolu se způsobem umisťování dětí do pěstounské péče:

- a) Do pěstounské péče mohou být umístěny děti do 14 let věku, v některých případech i později, o tom musí rozhodnout příslušný orgán
 - b) Jakým způsobem je péče o děti kontrolována
 - c) Které osoby mohou kontrolovat tuto péči a kdo je k tomu jmenuje
 - d) Jak se mohou pěstouni (ale i rodiče) proti dozorcům odvolat
 - e) Osoby pověřené dozorem mohou po pěstounech i rodičích požadovat prohlídku domácnosti a pravdivě sdělení o poměrech dětí
 - f) Děti mladší dvou let musí pravidelně navštěvovat lékaře
 - g) Pokud pěstoun neplní pokyny, dítě mu může být odebráno
- (Zákon O ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských 256/1921 Sb, §1 - §3)

V této době byla nejrozšířenější formou péče o opuštěné děti pěstounská péče. Tehdy se dělila na čtyři typy:

1. Pěstounská péče nalezenecká
2. Státní pěstounská péče, která byla řízená a kontrolována úřadem Okresní péče o mládež
3. Pěstounská péče v „dětských koloniích“
4. Soukromá dohoda mezi rodiči a příbuznými dítěte (nejčastěji prarodiče).

Po druhé světové válce se kromě režimu změnil také pohled na pěstounskou péči. Pěstounská péče byla v roce 1950 zrušena, jediný typ, který přetrvával, byla péče příbuzné osoby. Děti byly nově vychovávány dle sovětských vzorců, což znamenalo, že byly

vychovávají ke kolektivnímu citění. Místo pěstounské péče se opět zřizovaly ústavy ve vlastnictví státu. Šedesátá léta spustila vlnu kritiky na tento způsob péče o děti, a to především od psychologů, pediatrů a výzkumných pracovníků. Kritika způsobila i změnu v legislativě, kde v zákoně o rodině bylo zaneseno upřednostňování rodinné výchovy dětí před ústavní. (Bubleová, Frantíková, Vávrová, Vránová 2011, s. 21-22) „Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní.“ (zák. č. 94/1963 Sb., § 46 odst. 2) Z těchto důvodů byla také zavedena alternativní forma ústavní péče SOS dětské vesničky. Dalším milníkem, který znamenal změnu v přístupu k náhradní rodinné péči, byl v roce 1973 zákon o pěstounské péči. V současné době a v posledních několika letech je náhradní rodinná péče upravována v několika různých dokumentech. Jeden z nich je například Úmluva o právech dítěte, která uvádí, že by dítě mělo vyrůstat především v rodinném prostředí. (Bubleová, Frantíková, Vávrová, Vránová 2011, s. 39) Dalším je Haagská úmluva, kde je upraveno mezinárodní osvojení. Haagskou smlouvu Česká republika přijala v roce 2000. (Gabriel, Novák 2008, s. 17)

Pěstounská péče je upravena především v legislativě. Kromě ostatních typů náhradní rodinné péče je zde popsána také pěstounská péče na přechodnou dobu. Ta se v legislativě poprvé objevila po novele zákona o sociálně právní ochraně dětí č. 134/2006 Sb., která je platná od 1. června 2006. Prakticky se ovšem tento typ péče rozvíjel až od konce roku 2012. Do té doby nebylo dostatečně vymezené hmotné zabezpečení profesionálních pěstounů. Kromě pěstounské péče dlouhodobé a PPPD existuje ještě několik dalších typů náhradní rodinné péče.

4.2 Další typy náhradní rodinné péče

Jedním z dalších typů náhradní rodinné péče je svěřením dítěte do péče jiné fyzické osoby. Ve většině případů u této formy figurují buďto příbuzní dítěte, nebo osoby blízké. Náhradní rodič může zastupovat dítě jen v běžných věcech, ostatní práva a povinnosti jsou ponechána biologickým rodičům, a to znamená, že má, mimo jiné, i vyživovací povinnost. Dítě, které je svěřeno do péče jiné fyzické osoby nemůže být osvojeno, protože právně není volné. (Zákon č. 89/2012 Sb.)

Dalším typem je pěstounská péče, ale dlouhodobá. Osoby, které o dítě pečují jako pěstouni, mají práva a povinnosti hodně podobné jako v přechozím případě. Jsou to osoby,

kteře jsou zapsány v registru dlouhodobých pěstounů. Pěstounská péče je vždy preferována před ústavní výchovou. Jejím účelem je zajištění péče o dítě, ale zároveň i zprostředkovávat formování vztahu s biologickou rodinou. Dítěti zůstává příjmení biologických rodičů a těm naopak zůstává vyživovací povinnost. (Zákon č. 89/2012 Sb.)

Třetím typem je osvojení, které se jinak také nazývá adopce. Aby k němu došlo, musí být dítě právně zcela volné. Aby bylo tohoto stavu dosaženo, musí buďto dát biologičtí rodiče (nutno oba dva) souhlas k osvojení dítěte, nebo je zjevný nezájem o dítě, popřípadě rodič, nebo rodiče zemřeli. Pokud dojde k některé z těchto skutečností, veškerá práva i povinnosti biologických rodičů zanikají a jsou přeneseny na osvojitele. Podle Občanského zákoníku je konkrétně uvedeno, že „Předpokladem osvojení je takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo že tu jsou alespoň základy takového vztahu.“ (Zákon č. 89/2012 Sb.)

Posledním typem náhradní rodinné péče je poručenství. Poručník má dle zákona k dítěti všechna práva i povinnosti jako biologický rodič, krom jedné – vyživovací povinnosti. Poručník je dítěti přidělen soudem, a to v tom případě, kdy ani jeden z biologických rodičů neplní svou rodičovskou odpovědnost v celém svém rozsahu. Poručníkem se může stát buďto fyzická osoba, nebo orgán sociálně právní ochrany dítěte. (Zákon č. 89/2012 Sb.)

Kromě náhradní rodinné péče existuje již několikrát zmíněná ústavní péče.

4.3 Ústavní péče

V České republice existuje více typů zařízení, ve kterých je dětem poskytována ústavní péče. Všechny typy mají jednotný cíl *„...zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let (dále jen „dítě“), na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. (...) Zařízení poskytují podporu při přechodu dítěte do jeho původního rodinného prostředí nebo jeho přemístění do náhradní rodinné péče.“* (Zákon č. 109/2002 Sb, §1)

Mezi zařízení patří:

- a) Dětské domovy – plní funkci především výchovnou, vzdělávací a sociální. V dětském domově jsou děti, které mají nařizenou ústavní výchovu, ale zároveň nemají významné poruchy chování. Dále zde mohou být nezletilé matky i s jejich

děťmi. Děti navštěvují klasické základní školy v daném městě. Zde mohou být umístěné děti od 3 do 18 let.

- b) Dětské domovy se školou – poskytuje péči pro děti s nařízenou ústavní výchovou, pokud mají závažné poruchy chování, nebo trpí duševní poruchou, dále pro děti s uloženou ochrannou výchovou, nebo pro nezletilé matky, které zároveň splňují zmíněná kritéria. V dětském domově se školou mohou být umístěné děti a mladiství od 6 let do ukončení školní docházky.
- c) Diagnostický ústav – pečuje o děti, které mají nařízené předběžné opatření, uloženou ústavní výchovu nebo s ochrannou výchovou.
- d) Výchovný ústav – přijímá děti se závažnými poruchami chování, u kterých byla uložena ochranná výchova nebo nařízena ústavní výchova. Plní především výchovné, sociální a vzdělávací úkoly. Výchovné ústavy jsou zvláště rozdělené podle dětí, které mají buď uloženou ochrannou výchovu, nebo nařízenou ústavní výchovu, nebo jsou nezletilými matkami, nebo vyžadují léčebnou péči v oblasti výchovy. Výchovné ústavy jsou pro děti starší 15 let, případně pro starší 12 let, pokud jeho chování vykazuje známky závažné poruchy.

Zvláštním zařízením je Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP), které náleží pod Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. ZDVOP má poskytnout okamžitou pomoc v případě, že se dítě ocitne bez jakékoliv péče a jeho život, či vývoj je vážně ohrožen. (Zákon č. 109/1999 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů §1-§15)

4.4 Legislativní ukotvení náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je zanesena v Zákoně č. 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Pro systém pěstounské péče na přechodnou dobu je nejdůležitější novela tohoto zákona. Ta reformovala celý systém náhradní rodinné péče, tedy i systém pěstounské péče na přechodnou dobu. Po zmíněné reformě je PPPD v kompetenci krajského úřadu. Tento úřad vede evidenci profesionálních (i dlouhodobých) pěstounů a zároveň je připravuje na roli pěstouna. Fyzické osoby, které se chtějí stát pěstouny, jsou do evidence zařazeni na základě žádosti, jež musí podat u obecního úřadu s rozšířenou působností. Krajskému úřadu žádost obecní úřad co nejdříve předá. (Zákon č. 359/1999 Sb. § 27a odst. 1) Do této

evidence mohou být zařazeny pouze osoby, jež mají k výkonu profesionální pěstounské péče dané předpoklady. Do evidence musí být založeny osobní údaje žadatele, doklad o státním občanství, výpis z Rejstříku trestů, zdravotní posudek, data o současných sociálních a ekonomických poměrech, souhlas k účasti na přípravě na roli pěstouna a také souhlas krajskému úřadu s prováděním nezbytných úkonů. Krajský úřad také rozhoduje o tom, kdo bude do seznamu žadatelů zařazen, a žadatele může i vyřadit. (Zákon č. 359/1999 Sb. § 21 odst. 5; Zákon č. 359/1999 Sb. § 27a odst. 3) Obecnímu úřadu s rozšířenou působností je zase zpět předán opis seznamu osob, jež jsou v evidenci osob kompetentních k vykonávání pěstounské péče na přechodnou dobu zařazeny. K opisu jsou přiloženy všechny potřebné údaje o zájemcích o PPPD. (Zákon č. 359/1999 Sb. § 27a odst. 6) „Soud může na návrh orgánu sociálně-právní ochrany svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu osobám v evidenci, a to na a) dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat, b) dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo c) dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba.“ (Zákon č. 359/1999 Sb. § 27a odst. 7) Dítě může být svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, pouze když vznesl návrh Orgán sociálně-právní ochrany dítěte. Pracovník OSPOD podá návrh k okresnímu soudu, který následně rozhoduje o tom, zda dítě bude svěřeno do PPPD, či nikoliv. (Macela 2013, s. 9)

4.5 Reforma PPPD v kontextu reformou náhradní rodinné péče v České republice

Největší změny, které se týkaly náhradní rodinné péče jako takové, probíhaly v letech 1990 až 2013. Nejprve byla náhradní rodinná péče zanesena v Zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině. Následovaly dvě novely – první v roce 1998 a druhá v roce 2013. Od 1.1. 2014 byl zmíněný zákon nahrazen novým Občanským zákoníkem. Ten zahrnuje rodinné právo, do kterého se řadí i institut náhradní rodinné péče. Na začátku roku 2013 nabytí účinnosti Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Ten měnil dosavadní nevyhovující úpravu. Než vstoupil v účinnost nový Občanský zákoník (1.1. 2014), platil souběžně s tímto zákonem i Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Ten s novým Občanským zákoníkem platit přestal. Zákon č. 359/1999 Sb., platí stále, ale tvoří k Občanskému zákoníku speciální normu, ta doplňuje obecnou úpravu. (Vyskočil 2014, s. 3-5) Vláda se zavázala o zlepšení systému sociálně právní ochrany dětí, a proto proběhla právě tato novelizace.

(Rudolfová 2013, s. 13)

Novela zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí je částí celkové reformy, která by měla vést ke zkvalitnění systému péče o ohrožené děti. Právě ke zkvalitnění péče o ohrožené děti se Česká republika zavázala v programovém prohlášení vydaném vládou. K tomuto zkvalitnění je třeba novelizovat i další zákony jako jsou daňové a pojistné zákony, zákon o rodině, občanský soudní řád a další. Novela zákona byla připravována v koordinaci s tvorbou nového Občanského zákoníku, který vstoupil v platnost 1.1. 2014.

Reforma měla čtyři obecné cíle:

- vytvoření podmínek pro zabezpečení výchovy a všestranného rozvoje dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí nebo v náhradním rodinném prostředí
- změna orientace systému směrem k prevenci, díky níž odpadne nákladná a v mnoha případech neúčinná práce s dlouhodobě neřešenými problémy
- zvýšení kvality systému zavedením standardů kvality a sjednocením postupů sociálně-právní ochrany dětí a osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí
- vytvoření alternativ k nadměrnému umístění dětí do institucionální péče rozvojem a profesionalizací pěstounské péče

(Zákon č. 359/1999 Sb.)

Před reformou nebyla zajištěna důsledná ochrana práv dětí, nebyl kladen důraz na to, aby dítě vyrůstalo v jeho přirozeném prostředí (popř. v náhradním rodinném prostředí), neexistovala dostatečně funkční síť služeb, která by pracovala s rodinami, a nebyla stanovena jasná kritéria pro případ, kdy by mělo být dítě umístěno do ústavní péče. To vše vedlo k tomu, že byl velký počet dětí umístěný do institucionální péče. V době tvorby reformy to bylo v Evropské unii celkem kolem 140 000 dětí, kdy se Česká republika podílela 8 % (11 000 dětí), ačkoliv podíl obyvatel Evropské unie má pouze 2 %. Zvlášť vysoký počet dětí byl u těch, kterým ještě nebyly ani 3 roky. V roce 2010 to bylo 2 077 dětí ve věku od narození do 3 let, což byl od roku 1998 nejvyšší počet. Děti byly do institucionální péče umístěny nejčastěji ze sociálních důvodů (45,9 %).

Zákon č. 359/1999 Sb. změnil především oblast výkonu a zprostředkování pěstounské péče. Do této doby neměla pěstounská péče hmotné zabezpečení, tudíž velké

změny proběhly v systému odměn jak za dlouhodobou pěstounskou péči, tak i za pěstounskou péči na přechodnou dobu. V rámci instituce PPPD se zavedla zvláštní evidence pro pěstouny na přechodnou dobu. Dále byl také v reformě upraven systém posuzování pěstounské péče a přípravy na ní. V novele je kladen důraz na krizovost a přechodovost institutu, který si klade za cíl poskytnout biologickým rodičům prostor na to, aby si mohli upravit stávající poměry, a dítě jim mohlo být zpátky předáno do péče. (Vyskočil 2014, s. 5-7)

Cílem reformy bylo vytvořit takové podmínky, aby bylo možné s rodinami systematicky pracovat, a tím napomoci setrvání dítěte nebo mladistvého v rodinném, potažmo náhradním rodinném prostředí. Především je třeba působit preventivně a včas řešit vzniklé nepříznivé situace. Dle některých respondentů jsou právě v této oblasti ještě mezery.

„Jako nastavením asi jakž takž reagovat dokáže, ale problém je tam s tím, jak dlouho to trvá prostě... Dítě může být sice odebráno z rodiny rychle, ale než se dostane do dočasky, tak to trvá...“ (Respondentka Naďa)

„No relativně rychle jo, ale musím uznat, že někdy se některé soudy táhnou dost dlouho. To ale často způsobí rodiče těch dětí, kterým není možné doručit korespondenci, nebo dělají záměrně problémy...“ (Respondentka Olga)

S dětmi by mělo být zacházeno individuálně, což mohl nejlépe splnit příslušný obecní úřad (obecní úřad s rozšířenou působností). Důraz byl také kladen na to, aby byl obecní úřad schopen spolupracovat s dalšími institucemi. Reforma si jako další cíl zvolila to, že pokud nastane situace, kdy dítě nebude moci setrvat v rodinném prostředí, bude se usilovat o jeho umístění do náhradní rodinné péče, pokud se nebude jednat o případ, kdy by byla institucionální péče vyhodnocena jako nejlepší možná varianta v zájmu dítěte. To některé pracovnice OSPOD nevidí jako nejvhodnější řešení.

„Nemyslím si, že je vhodná pro všechny děti. Některé děti mají různá zdravotní omezení, a proto jim asi bude lépe s odborníky... Jiné zase mají různá traumata a chtějí už mít tu jistotu místa, kde bydlí, a ne že budou stále někam přesouváni a nikde nebude to doma...“ (Respondentka Olga)

Naopak pracovnice neziskových organizací někdy viní OSPOD z toho, že některé problémy nejsou tak závažné, aby děti kvůli nim musely zůstat v ústavní péči.

„Vždy záleží na OSPODu, kam je umístí. Není problém v nedostatku pěstounů, ani v možnostech, ale pořád si myslím, že někteří pracovníci OSPODů, ale nechci předjímat důvody, že když má i malou zdravotní komplikaci, tak musí zůstat v ústavu. A tom rozhoduje OSPOD. V tom návrhu rozhoduje ano, soud, ale na základě doporučení OSPODu. Stačí, že u dítěte je možnost, že by se někdy mohla projevit srdeční vada, může být doporučena ústavní péče. Ještě jsem nezažila, že by soud rozhodl jinak, než co řekl OSPOD.“ (Respondentka Nikola)

Respondentky z neziskových organizací také uváděly, že i v případě, že dítě není zcela zdravé, tak potřebuje rodinnou péči, například právě při pobytu v nemocnici.

„Je důležité nerozlišovat, jestli rodinnou péči dostanou zdravé nebo nemocné děti. Protože to, že je dítě nemocné přece neznamená, že nepotřebuje rodiče. Každý rodič, když mu vlastní dítě onemocní, tak ho taky neodveze do nemocnice a neřekne, ted' už nejsem rodič'. To dítě i v tý nemocnici potřebuje, aby ho ten rodič provázel, aby za ním chodil, aby tam s ním ideálně byl, pomohl mu připravit se na vyšetření, ... I možnost, aby to dítě sdílelo, kterej doktor je příjemnej, kterej ne... To dítě tam přece nemůže zůstat samo. Takže prostě i děti, který nejsou zdravý, potřebujou stejnou péči.“ (Respondentka Anna)

Pěstounská péče dlouhodobá i PPPD měla být dle reformy stavěna na profesionalitě s tím, že podmínky výkonu jsou jasně dané, stejně tak systém výběru pěstounů a jejich hmotné zabezpečení. Co se týče výběru pěstounů, dle respondentů se systém vyvíjel a stále ještě vyvíjí. Problémem je nejednota krajů ve výběru pěstounů.

„Já jsem ted' i ve skupině na MPSV, kde se vytváří nějaká metodika, aby všechny kraje vybíraly ty pěstouny stejně, protože ted' si to tak nějak dělá každej kraj podle sebe, tak aby to bylo sjednocené. Vytváří se propracovanější systém... Ale myslím si, že třeba právě tady Jihočeský kraj to má nastavený dobře. Ale myslím teda, že v té první vlně prošli pěstouni, který by dnes už neprošli. Ale muselo se na to nějak přijít. Prošli lidi s mentálně postiženým dítěte, bez řidičáku, bez zkušeností... Ted' už je to ale opravdu promyšlený a je to přísnější. Taky se po nějakym čas provádí taková jako revize, kde se znovu rodina zkoumá, zda je stále vhodná a pokud se přijde na to, že ne, řeší se to dál...“ (Respondentka

Nikola)

Zároveň reforma ustanovila, že budou mít pěstouni možnost (někdy i povinnost) využívat podpůrné a odlehčovací služby. (Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí 2012, s. 60)

Jak již bylo zmíněno, reforma zavedla nový systém odměn jak pro dlouhodobé pěstouny, tak pro pěstouny na přechodnou dobu. Odhadovalo se, že na konci roku 2012 bude v evidenci uvedeno 150 profesionálních pěstounů, na konci roku 2013 250 pěstounů na PD a 350 v roce 2014. Podle těchto počtů byly odhadnuty i náklady:

Tabulka 2 Počty pěstounů a předpokládané náklady

Rok	Odhadovaný počet pěstounů k 31.12. daného roku	Náklady státního rozpočtu (v Kč)
2012	150	18 000 000
2013	250	48 000 000
2014	350	84 000 000

V rámci souhrnného porovnání variant nákladů, které přicházely v úvahu, se náklady na PPPD nijak neměnily. Vždy byly větší než v současném stavu v té době, protože do reformy zákona 359/1999 Sb. v roce 2013 byla náklady nulové a PPPD hmotně nezabezpečená.

4.6 Sociálně-právní ochrana dítěte

Orgán sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) zajišťuje pro děti ochranu na celém území České republiky. Tento orgán je státní a pro klienty tedy není zpoplatněn. Fungování OSPOD a činnosti jím prováděné jsou upraveny v zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Za činnost OSPOD odpovídá stát a hlavní zájmem by vždy mělo být blaho dítěte. (§ 5 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí).

„Stejně tak jako my i OSPOD chce, aby se dítě mělo hlavně dobře. Nejsou tam žádný zlý, zkosnatělý ženský, jak se občas sociální pracovnice vykreslují. Nikomu nedělá radost utrpení dítěte.“ (Respondentka Anna)

Mezi orgány, které zabezpečují sociálně-právní ochranu dětí, patří

- Krajské úřady
- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- Obecní úřady
- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí.

Dále sociálně-právní ochranu dětí zajišťují

- Obce v samostatné působnosti
- Kraje v samostatné působnosti
- Komise pro sociálně-právní ochranu dítěte
- Další právnické a fyzické osoby, jsou-li k výkonu sociálně-právní ochrany dětí pověřeny.

(§ 4 zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí)

Dle Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) existuje několik principů sociálně-právní ochrany dítěte

- zachování nejlepšího zájmu, prospěchu a blaha dítěte
- sociálně právní- ochrana dětí je poskytována všem bez rozdílu (nezávisle na rase, barvě pleti, pohlaví,...)
- sociálně-právní ochrana dětí je bezplatná
- ochrana je poskytována všem nezletilým dětem mladším 18 let
- za ochranu dětí je zodpovědný stát
- orgány určené k sociálně- právní ochraně dětí jsou soudy a orgány určené zákonem o SPOD
- preventivní působení
- je kladen důraz na ochranu před sociálně patologickými jevy
- zvláštní ochrana a pomoc pro děti, které nemohou vyrůstat ve svém rodinném prostředí
- způsob řešení se vybírá dle kontinuity ve výchově dítěte, etnickém, náboženském a jazykovém původu
v případě, že je dítě osvojené do ciziny, funguje princip subsidiarity
- OSPOD je povinen kontrolovat výkony ústavní nebo ochranné výchovy, a to s cílem kontroly dodržování práv dítěte bez toho, aby do jejich činnosti zasahoval

- jedním z cílů sociálně-právní ochrany je také sanace rodin
- na principu dobrovolnosti se také mohou podílet fyzické i právnické osoby, které jsou pověřené

„OSPOD je taková jistota. Jistota pro děti, že pokud se pod OSPOD dostanou, budou v bezpečí a v dobrých rukách. Je to jistota i pro jejich rodiče, hlavně teda matky, které mají problémy, ale ví, že my se budeme snažit pomoci jim i dětem. Málokdy se setkávám s tím, že by si matky myslely, že jim chceme dítě sebrat. To my opravdu nechceme.“ (Respondentka Olga)

Orgán sociálně-právní ochrany dětí by měl především zajistit pro dítě práva, která jsou uvedena v dokumentech, které tato práva vymezují. Je to právo například právo na život, vlastní identitu, náboženství, ale také na rodičovskou péči a život v rodině. Zároveň by měl zajistit ochranu před tělesným i duševním násilím nebo třeba zneužíváním. (Burdová, Novotná 2014, s. 4) Sociálně-právní ochrana dětí tedy zahrnuje zákonem upravené činnosti, které jednak chrání dítě a jednak zajišťuje jeho práva. Zákonem o sociálně-právní ochraně dětí je vymezena takto:

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

(§ 1 a § 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí)

„Když se k nám dostane, že něco v rodině nefunguje, tak tu rodinu sledujeme. Snažíme se na ně působit tak, aby nemuselo dojít k nejhoršímu – tedy k odebrání dítěte. Některý rodiče si to uvědomí, jiný ne, je to různý. Snažíme se jim pomoci, ale když o pomoc nestojí, kolikrát nic jiného, než to dítě odebrat, opravdu nejde. To zase v zájmu dítěte...“ (Respondentka Olga)

Sociálně-právní ochrana dítěte se promítá do různých právních odvětví a předpisů, tedy i do různých oblastí jako je například zdravotnictví, školství, rodinné právo, trestní právo

atd. Ochrana je teda spolupráce různých orgánů, které zahrnují jak fyzické, tak právnické osoby. (Burdová, Novotná 2014: 4) To několik respondentů nepovažuje zrovna za šťastné.

„Problémy pramení zejména z rozříštěnosti náhradní rodinné péče mezi tři ministerstva. Není tak zajištěna kontinuita mezi volnými pěstouny a ohroženými dětmi. Mnoho dětí, zejména těch nejmenších je tak zbytečně umísťováno do kojeneckých ústavů, teď teda nazývaných dětskými centry.“ (Respondent Pavel)

„Zlepšení celého systému, uvolnění těch kapacit ať už personálních nebo finančních, tak by tomu nejvíc mělo pomoci sloučení resortů pod jedno ministerstvo, protože teď v tuhle chvíli vlastně kojenecký ústav patří pod zdravotnictví, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a pěstouni jsou pod ministerstvem práce a sociálních věcí, pak vlastně zařízení typu dětskýho domova je školský zařízení, takže pod ministerstvem školství a do toho všeho vlastně nastavuje ministerstvo zdravotnictví některý věci pro soudce... Takže to, že si to každé jede po svém a ta propojenost je tak nízká, tak to vede k tomu, že vlastně je potřeba vlastně to sjednotit.“ (Respondentka Anna)

Respondentka Anna také uvádí příklad Zlínského kraje, který zrušil kojenecké ústavy, tak nejprve péči sjednotili v rámci krajského úřadu.

„Zlínský kraj, který zrušil kojenecké ústavy, tak jako první krok předtím, než k tomu došlo, tak sjednotili péči v rámci jejich krajského úřadu. Díky tomu byli schopni vytvořit jednotnou koncepci pro odložené děti.“ (Respondentka Anna)

4.6.1 Vývoj ochrany dětí z právního hlediska

To, jak funguje systém sociálně-právní ochrany dětí dnes, je vyvrcholením dlouhodobého historického vývoje. První právní normy začaly vznikat jako reakce na postavení dětí ve společnosti, které bylo často ohrožující a nevhodné. Tyto normy postupně vytvářely celý systém ochrany dětí. První známky respektu k dětem se objevovaly až s rozšířením křesťanství, ale větší změny jsou patrné až v době osvícenství, kdy si společnost uvědomovala dětství jako důležité období v životě člověka. V průběhu průmyslové revoluce byly často děti zneužívány jako levná pracovní síly a z toho důvodu se v 19. a 20. Století vytvářely normy, které měly děti chránit a pomoci jim dostat svých práv. (Pazlarová

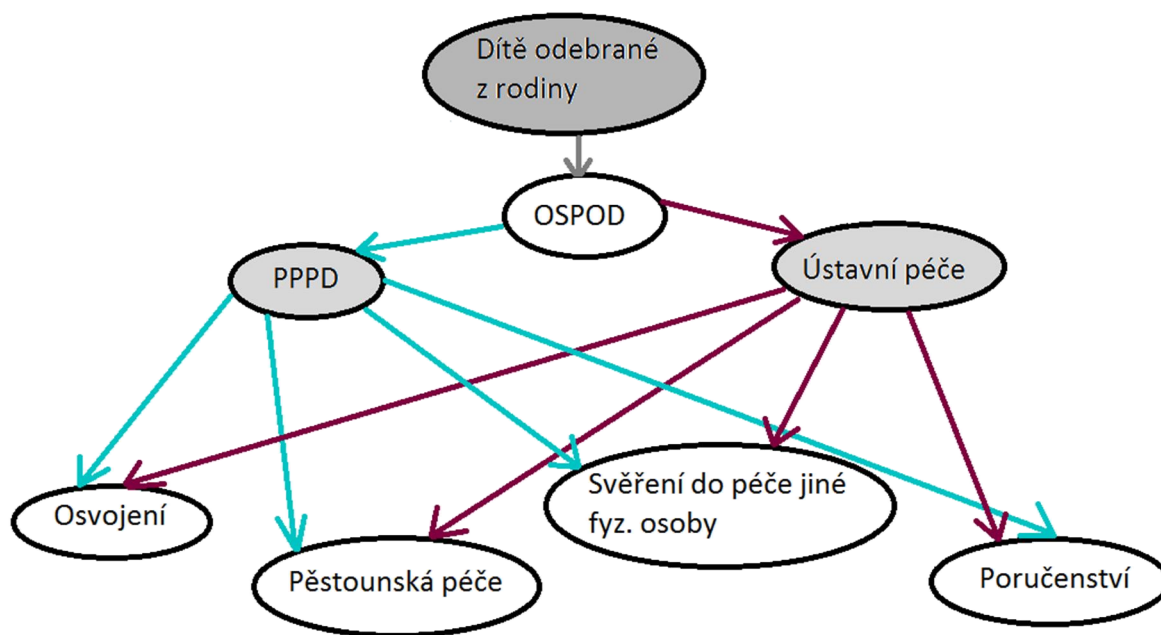
2013, s. 459-460)

Po první světové válce se velmi navýšil počet nezaopatřených sirotků, kterým se nedostávala péče, proto byla v roce 1924 vytvořena mezinárodní Ženevská deklarace práv dítěte. To byl první a velmi významný dokument, který se zabýval právem dítěte na domov a na péči. Na tuto deklaraci po druhé světové válce navázala v roce 1959 Deklarace práv dětí OSN a později i Úmluva o právech dítěte, která byla v České republice uznána v roce 1991. Právě tato úmluva je součástí právního řádu v České republice a vytváří základ pro legislativu v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. (ibid.) Jak v Deklaraci práv dítěte, tak v Úmluvě o právech dítěte je rodina považována za základní jednotku společnosti, a proto je třeba ji chránit tak, aby bylo zajištěno blaho všech jejích členů, dětí především. V těchto dokumentech je také jasně popsána právní ochrana dítěte jak před jeho narozením, tak i po něm. (Burdová, Novotná 2014, s. 2) V České republice je také jako velmi významný dokument považována Listina základních práv a svobod, která poukazuje na jedinečnost rodičovství a rodiny tak, že jsou pod ochranou zákona a děti a mladiství mají zvláštní ochranu. (Listina základních práv a svobod čl. 32)

Pokud je dítě odebrané z rodiny, vždy je odebíráno Orgánem sociálně-právní ochrany dětí na základě rozhodnutí soudu.

*„Je to takhle lepší pro všechny, než kdyby my jsme tam šli si pro to dítě, tak by to bylo jako že jim bereme mámu a tátu, těm malým dětem to nejde jednoduše vysvětlit, proto tam musí být OSPOD jako mezičlánek, aby tam nevznikla nějaká nevraživost hned od začátku.“
(Respondentka Anna.*

Schéma 1 Možnosti umístění odebraného dítěte

Zdroj: autorka

Na schématu ukazují cestu a možnosti odebraných dětí. Pokud nenastane situace, kdy je dítě rovnou svěřeno do dlouhodobé náhradní rodinné péče, je vždy odebráno sociální pracovníci z OSPOD a umístěno buďto do ústavní péče nebo do PPPD. O tom rozhodne soud na základě posudku od sociální pracovníce. Z PPPD i z ústavní péče má stejné možnosti, kam může být dále přesunuto. Jsou to tedy různé formy náhradní rodinné péče. Rozdíl mezi ústavní péčí je kromě prostředí také v tom, jak dlouhou dobu dítě v péči může strávit. Jak již bylo zmíněno, v PPPD může strávit maximálně jeden rok. V ústavní péči není doba stanovená, je omezena pouze dospělostí.

4.7 Role neziskových organizací v náhradní rodinné péči

Neziskové organizace jsou takové, jejichž cílem není vytvoření zisku. Organizace, se kterými jsem se během výzkumu setkala, jsou nevládní neziskové organizace, a to znamená, že nejsou zřízeny ani státem, ani jiným subjektem (lokálním), který funguje pod státní ochranou. Náhradní rodinné péči se věnuje poměrně velké množství neziskových organizací a některé z nich právě i pěstounské péči na přechodnou dobu. Náhradní

rodinnou péči (potažmo PPPD) mají některé jako hlavní náplň, některé pouze jako část svých nabízených služeb.

Nezisková organizace, ze které byla jedna z dotazovaných respondentek, zprostředkovává třináct různých služeb, které má rozdělené do čtyř kategorií. Adiktologické služby, kde má největší zastoupení, služby pro děti a mládež, vzdělávací aktivity, jako jsou konference a školení, a služby podpory rodin. Do skupiny podpory rodin patří centrum podpory pěstounských rodin, které je otevřené celým rodinám, patří sem doprovázení pěstounů přechodných i dlouhodobých, jejich vzdělávání, pomoc při navazování kontaktu s biologickou rodinou, konzultace s psychology a terapeutky a další. Druhou složkou jsou služby pro rodiny s dětmi, kde se zaměstnanci organizace snaží rodině pomoci, aby právě třeba k odebrání dítěte nemuselo dojít. Snaží se s rodinou překonat vzniklé obtíže a zajistit zdravý vývoj dítěte. Další složkou je samotné vzdělávání pro pěstouny, které mohou navštívit buď pěstouni, kteří mají s organizací uzavřenou Dohodu o výkonu pěstounské péče, ale i ty, kteří Dohodu nemají. Vzdělávání je realizováno i na objednávku například právě od Orgánu sociálně právní ochrany dítěte. Čtvrtou částí je příprava a facilitace případových konferencí a poslední složkou podpora náhradní rodinné péče. Tato složka nabízí služby zájemcům o všechny formy náhradní rodinné péče. Zároveň se snaží zvýšit o náhradní rodinné péči povědomí, rozvíjet ji a podporovat. Chtějí inspirovat další lidi k tomu, aby se do náhradní rodinné péče zapojili. (Prevent 99 2015) Respondentka, která pracuje v této organizaci je vedoucí zařízení, terapeut a klíčový pracovník několika rodin. S rodinami se pravidelně schází.

„Jo, pěstouni teda mají povinnost ze zákona se nějakou neziskovkou nebo OSPODem nechat doprovázet takzvaně a má to zákonem daný vlastně úkony, my se s tou rodinou musíme minimálně jednou za 2 měsíce setkat, se všema členama, kterých se týká náhradka, to znamená s pěstounama a svěřenýma dětma. Musíme se s nima setkávat, mluvit s nima, zjišťovat jaká je situace a musíme jim nabízet nějaký konkrétní služby například hlídání, krátkodobý – když potřebuje pěstoun si dojít k zubaři, tak my ho pohlídáme. Mají se zákona nárok na 14 dní respitu, to znamená nějaký jako dovolený, kdy se jim o to dítě postará někdo jinej, mají nárok na terapeutickou péči dvakrát do roka minimálně.“ (Respondentka Nikola)

Další organizací, ve které působí má druhá respondentka je z organizace, která

funguje už od roku 1994 a zabývá se problematikou dětí, které vyrůstají mimo vlastní rodinu. Kromě přímé práce s dětmi spolupracuje organizace především s rodinami, které mají zájem o zapojení se do systému náhradní rodinné péče, adoptivním a pěstounským rodinám, rodinám jakkoliv ohroženým, odborné veřejnosti, ale i veřejnosti, která se o náhradní rodinnou péči z různých důvodů zajímá. Cílů má organizace hned několik a patří mezi ně například to, aby děti nevyrostaly v ústavních zařízeních, ale v rodinném prostředí, dále snaha o zamezení to, aby děti do sedmi let vůbec nemohly vyrůstat v ústavním zařízení nebo třeba zvýšení počtu zájemců o péči o děti, které nemohou vyrůstat v biologické rodině. Respondentka pracující v této organizaci vykonává funkci koordinátorky projektu. (Středisko náhradní rodinné péče 2014)

„Já jsem koordinátorka projektu naší neziskovky. To znamená, že řeším s dalšími subjekty nějakou spolupráci, starám se o to, aby všechno šlapalo, jak má a abychom se stále drželi našeho cíle, což je teda eliminovat počet dětí v dětských domovech a kojeneckých ústavech.“ (Respondentka Nad'a)

Třetí a poslední neziskovou organizací, s jejíž členkou jsem se během výzkumu setkala, je organizace s hlavním sídlem v Praze, ovšem působící v celé České republice. Organizace se také věnuje dětem, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině a to ve formě jejich ochrany a podpory. Opět se snaží zamezit umístění dětí do ústavních zařízení. To vše z důvodu získání schopnosti navázat citovou vazbu k jinému člověku, budování vlastní identity, zachování své vlastní historie a možnosti zažívat každodenní situace. (Dobrá rodina 2015) Kromě toho se také chce podílet na systémových změnách, jak jsem se dozvěděla z rozhovoru

„... snažíme se také podílet na systémových změnách, protože naše organizace je největší doprovázející organizací v České republice, proto máme shromážděny příběhy více než od 800 rodin, se kterými pracujeme, nebo jsme pracovali, a tím pádem jsme schopný daleko lépe vidět některé věci, které se v tom systému objevují, a to i díky tomu, že doprovázíme ve všech regionech v České republice.“ (Respondentka Anna)

Organizace v současné době doprovází 750 pěstounských rodin napříč celou Českou republikou. Tyto rodiny dohromady poskytují domov více než 1200 dětem. Spolupracuje se státními subjekty na celostátní, krajské i obecní úrovni, ale také s dalšími institucemi

prosazujícími stejnou myšlenku. (Dobrá rodina 2015) Rozhovor probíhal s jednou ze zakladatelek této organizace, která je zároveň metodička pěstounské péče na přechodnou dobu, lektorka, a která je zároveň matkou dvou osvojených dětí a pěstounkou na přechodnou dobu, v rámci které měla v péči celkem dvanáct dětí.

„Jako lektorka vzdělávám jednak pěstouny, jednak sociální pracovníky a doprovázející pracovníky, protože jako lektorka mně byla udělena akreditace na řadu seminářů. Takže nedoprovázím přímo pěstouny, ale lektoruju ty, kteří je doprovází. A kromě toho to samý je vlastně v roli metodičky pěstounské péče na přechodnou dobu, to znamená já je přímo, zase, nedoprovázím ty rodiny, ale vytváříme právě různé metodický materiály, metodickou podporu, možnosti konzultací těch pracovníků, kteří potom do těch rodin chodí.“
(Respondentka Anna)

Mnoho z neziskových organizací se právě snaží o systémové změny, které by bylo třeba učinit v legislativě. Několik respondentů se shodlo na tom, že reforma v roce 2013 byla prospěšná, ale stále ještě jsou místa, která by bylo třeba vylepšit.

„Myslím, že změna byla hrozně ku prospěchu pěstounství. Já osobně, vzhledem k tomu, co dělám, vidím hodně výhod v PP. A co si myslím, že úplně není šťastný, je ta roční lhůta. V zásadě, pokud by to fungovalo, tak je to dobrý, ale v praxi se ukazuje, že ten systém to neumí, protože do toho roka se to nestihne... Ale zase nemůžu říct, že delší by bylo dobrý. Spíš si myslím, že by se mělo změnit to okolo. Pro dítě, když je tam dítě více než rok, je to hrozně těžký...“ (Respondentka Nikola)

„Podle mě se to pořád vytváří... V tom roce 2013 se sice udály dost velké změny, ale pořád je třeba s tím pracovat... Nejsem si jistá, zda všechny změny byly k lepšímu.“
(Respondentka Olívie)

„Pozitivní je legislativní zakotvení PPPD, finanční zajištění a započítání tohoto poslání do důchodu, to si myslím, že je super. Je to taky pořád zaměstnání, i když je to trochu jinak. Systém se posunul k lepšímu, ale je pořád co zlepšovat.“ (Respondent Pavel)

5 Systém pěstounské péče na přechodnou dobu (PPPD)

5.1 Institut pěstounské péče na přechodnou dobu

Tento institut zajišťuje, aby dítě bylo vychovááno dle zásad Úmluvy o právech dítěte zároveň s Národní strategií o ochraně práv dětí (NSOPD). Pěstounská péče na přechodnou dobu má zákonem danou maximální dobu, po kterou může trvat, a to je jeden rok.

V Institutu pěstounské péče na přechodnou dobu (PPPD) je přechodná doba tato:

- „doba, po kterou rodič ze závažných důvodů nemůže dítě vychovávat (např. ze zdravotních nebo sociálních důvodů, hospitalizace apod.)
- doba, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením
- doba do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že není třeba souhlasu rodiče s osvojením (§ 68 zákona o rodině v aktuálním znění)“ (Macela 2013, s. 1).

PPPD má oproti běžné pěstounské péči některá specifika:

- časová omezenost
- předávání dítěte do přechodné rodiny prostřednictvím rozhodnutí soudu
- nezprostředkování náhradní rodinné péče před umístěním dítěte do přechodné rodiny,
- evidence pěstounů na přechodnou dobu
„Musíme nejprve splnit povinné vzdělávání a potom až můžeme být zařazeni do evidence. Bez toho to nejde. Při porušení některých z pravidel, jako třeba odmítnutí dítěte z nějakých důvodů, který nejsou závažný, bysme byli z evidence zase vyloučení.“ (Respondentka Petra)
- větší příprava pěstounů na přechodnou dobu
„Pěstouni musí kromě vzdělávání dokládat hodně dalších dokumentů. Například musí doložit, že nemají dluhy, že neměli problémy se zákonem, a tak dál...“ (Respondentka Anna)

(Macela 2013, s. 1-2)

V České republice má PPPD dva druhy.

5.2 Druhy pěstounské péče na přechodnou dobu

V rámci PPPD rozlišujeme dva druhy tohoto typu péče, a to ranou pěstounskou péči a akutní pěstounskou péči na přechodnou dobu. První typ, tedy raná pěstounská péče, se označuje jako nejpřínosnější pro další život dítěte. Tato péče probíhá hned po narození dítěte, nemusí tedy být umístěno do ústavního zařízení. Maximálně tedy v rodině může zůstat do věku jednoho roku, ale u tohoto typu se preferuje co nejkratší doba v náhradní rodině. Většinou je do takové rodiny dítě umístěno pouze po tu dobu, kdy se vyřizují formality ohledně adopce dítěte, nebo ohledně umístění do pěstounské rodiny, kde je ovšem péče dlouhodobá (ne na přechodnou dobu). Raná pěstounská péče probíhá především z toho důvodu, aby dítě vnímalo rodinu (což by v ústavním zařízení neprobíhalo) a aby si dítě mohlo ihned po narození utvářet vazby s rodinou. Tyto vazby se sice po poměrně krátké době zase přeruší, ale je to pro něj lepší, než je nenavodit vůbec, jak by tomu bylo v ústavním zařízení. (Nožířová 2012, s. 19-21)

Druhý typ PPPD je akutní pěstounská péče. K tomuto druhu se přistupuje v případech, kdy nastane neodkladná a naléhavá situace. Může to být například náhlá zdravotní indispozice, která neumožňuje biologickému rodiči se o dítě postarat (například z důvodu dlouhodobého pobytu v nemocnici). O dítě se tedy nemá kdo postarat, proto musí být dočasně umístěno k profesionálním pěstounům. V minulosti byla v tomto případě jediná varianta řešení, a to ústavní péče, nyní je ovšem preferován tento typ péče. (ibid.) Samotní profesionální pěstouni jsou zkušení rodiče, kteří se rozhodli zvolit PPPD jako svoje povolání.

5.3 Pěstouni na přechodnou dobu (profesionální pěstouni)

Pěstouni na přechodnou dobu jsou dočasnými zástupci rodičů nebo osvojitelů dítěte. Mají za úkol po nutnou dobu poskytnout dítěti láskyplné a stabilní prostředí. Zároveň by měli dítěti pomáhat v tom, aby se vyrovnalo s traumaty, které si může z minulosti přinést. Pěstouni děti také připravují buďto na návrat zpět do rodiny, nebo na přechod do jednoho z typů trvalé péče. Lidé, kteří se chtějí stát dočasnými pěstouny, jsou vybíráni na základě určitých kritérií, protože musí jednak dítěti zařídit vyhovující prostředí, ale zároveň se od

něj také umět v danou chvíli odpoutat (při návratu do rodiny, nebo při umístění do trvalé péče). Pěstouni na přechodnou dobu musí být zároveň také schopni komunikovat jednak s úřady, jednak s odborníky a v neposlední řadě také s rodinou, do které bude dítě dlouhodobě umístěno. Tito pěstouni se také nazývají profesionálními pěstouny a to z toho důvodu, že vykonávají jasně danou a popsanou činnost, za kterou pobírají finanční ohodnocení. (Marcela 2013, s. 2)

„Suplujeme dětem rodinu a hlavně se snažíme o to, aby děti vyrůstaly v prostředí, které je co nejvíce podobné biologické rodině. Chováme se k nim jako k našim dětem, nikdo nemá žádná privilegia nebo tak něco.“ (Respondentka Petra)

Zároveň musí pěstouni jednat s dítětem tak, aby vědělo, že to není rodina, ve které zůstane vyrůstat.

„Vždycky je to o tom, co tomu dítěti řeknou hned na začátku ty pěstouni. Jestli pracujou na to, že řeknou hele teď tady spolu počkáme na maminku a tátu. Jestliže tohleto v tom postoji je, tak to dítě vlastně, vždycky mě to znova zaskočí, jak to dítě vlastně reaguje ‚tak vy už jste tady‘... A hned s nima jako jde do té interakce, pokud nejsou nějaký úplně komplikovaný ty lidi, tak opravdu mam zkušenosti, že to dítě i když se nejdřív drželo mě v rámci separační úzkosti, tak vycítilo, že já taky mam radost, že máme konečně rodinu, jsou sympatický a jenom na mě dítě kouklo, hned na prvním setkání, a přelezlo si k nim a tam strávilo celou tu první schůzku.“ (Respondentka Anna)

Od začátku PPPD se řeší otázka dostatečného počtu profesionálních pěstounů. V současné době jsou rozdíly napříč kraji, což se odrazilo i v mých rozhovorech.

Zatímco respondentka z jihočeského kraje se domnívá, že jich je dostatek

„Momentálně si to nemyslím. V některých krajích je to jich spoustu volných, i v Jihočeským kraji je jich několik volných.“ (Respondentka Nikola) ,

Respondentka z Prahy si to nemyslí.

„Pěstounů pořád není dostatek. Bylo by třeba, aby pořád zůstávali někteří volní z toho důvodu, aby bylo dítě pokaždý kam umístit, a to zatím není. Tady v Praze jich máme nedostatek, někdy si musíme i půjčovat ty, který spadají pod středočeský kraj.“

(Respondentka Anna)

Nejvíce pěstounů na přechodnou dobu je v současné době v Moravskoslezském kraji. Také je tam nejvíce dětí umístěno do PPPD, protože z celkové kapacity 153 dětí jsou v současnosti volná místa pouze pro 7 dětí. Naopak nejméně přechodných pěstounů je v evidenci v kraji Vysočina, kde je pouze 15 rodin, které jsou schopni přijmout 19 dětí. Na druhou stranu je stále 7 volných míst, jako je tomu v Moravskoslezském kraji. Ve třech oblastech (Liberecký a Ústecký kraj, Praha) není ani jedno volné místo, což potvrzuje výše zmíněný názor respondentky Anny. Podobně je na tom ještě Královéhradecký kraj, kde je jedno volné místo a Zlínský, kde jsou dvě. Nejvíce volných míst u přechodných pěstounů je ve Středočeském kraji.

Tabulka 3 Počet pěstounů v krajích

Kraj	Počet pěstounů na PD	Počet dětí, které mohou být umístěné	Z toho volných pěstounů na PD
Jihočeský	30	32	5
Jihomoravský	90	103	3
Karlovarský	20	26	3
Královéhradecký	55	76	1
Liberecký	34	38	0
Moravskoslezský	129	153	7
Olomoucký	25	39	0
Pardubický	35	41	9
Plzeňský	26	34	5
Praha	71	86	0
Středočeský	113	131	31
Ústecký	46	42	0
Vysočina	15	19	7
Zlínský	30	55	2
Celkem	719	875	73

(Olomoucký kraj 2018)

5.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu je profesionální pěstounská péče, již mohou vykonávat pouze pěstouni, kteří jsou zapsáni v evidenci pěstounů. Tento typ pěstounské péče je časově omezen a může trvat maximálně jeden rok. Jediná výjimka vzniká v případě, že jsou do PPPD umístěni sourozenci, to může trvat až rok od umístění posledního sourozence. Buďto po uplynutí jednoho roku, nebo po změně situace dítěte je svěřeno zpátky do své rodiny, nebo do jiné, ale stabilnější formy náhradní rodinné péče. (Zákon č. 359/1999 Sb.) PPPD se uplatňuje v případě, kdy nastane situace, ve které rodiče nejsou schopni dostatečně pečovat o dítě. Počítá se zde i s možností, že se dítě zpět do rodiny vrátí. Existují ovšem i případy, kdy dítě ve stejné rodině, ale stále v rámci PPPD strávilo více než jeden rok. Zákonem je to sice omezené na jeden rok, ale v tomto případě se zákon v některých případech „obchází“.

„Aby dítě mohlo být v přechodné péči přes rok, je nutné, aby byl k soudu podaný další návrh na znovusvětření dítěte. Tam nejde jakože prodlouží se, tam vlastně se udělá nový návrh a celé jakoby nové řízení o svěřeni dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, což je obcházení zákona uplně jednoduchý. Ten návrh je podaný k té samé rodině. Protože tam není napsaný, že nelze opakovaně svěřit, tam je napsaný, že má trvat maximálně rok, jestli na základě jednoho návrhu nebo dvou, to tam není. Tam je prostě jen maximálně rok, takže pro mě je to obcházení zákona.“ (Respondentka Anna)

V jednom případě je cílem tohoto typu péče poskytnutí času rodičům na to, aby své poměry mohli upravit do takové podoby, aby byli schopni dítěti dostatečnou péči zajistit. (Arnoldová 2016, s. 139) Jako přechodná doba je tedy považován ten čas, kdy se rodič o dítě ze závažných důvodů postarat nemůže (mohou to být zdravotní důvody, ale také například výkon trestu). V případě druhém se dítě do biologické rodiny nevrátí, ale hledá se pro něj jiná forma dlouhodobé péče – tzn. Buďto pěstounská péče, osvojení, nebo ústavní péče. (MPSV 2011) Ke vzniku PPPD vedla potřeba poskytnout dítěti náhradní rodinné prostředí, i když krátkodobě. Cílem bylo, aby dítě netrávilo ten čas, který nemůže trávit s rodiči, v ústavním zařízení.

Na konci roku 2015 bylo v evidenci celkem 654 pěstounů na přechodnou dobu.

Umístěných dětí do PPPD bylo 543, to znamená, že celkem bylo obsazeno 83 % rodin. Během tohoto roku přibylo 377 rodin a ubylo jich 85. Ve 12 případech byl profesionálním pěstounem rodinný příslušník. Celkem zaniklo 319 PPPD a z toho 15,4 % (49 dětí) se vrátilo do své biologické rodiny, 48,9 % (156 dětí) přešlo do jiné formy náhradní rodinné péče. Osvojeno bylo 29,2 % (93 dětí) a 2,8 % (9 dětí) bylo umístěno do ústavního zařízení. V roce 2016 bylo profesionálních pěstounů evidováno 799, ale jen 540 dětí bylo v pěstounské péči na přechodnou dobu. To znamená, že obsazeno bylo 67,5 % rodin, což je méně než v roce 2015. 32,4 % rodin tedy bylo volných. Celkem v tomto roce přibylo 377 profesionálních pěstounů a ubylo jich 141. O příbuznou osobu se jednalo v 5 případech. Celkem zaniklo 367 PPPD, kdy 19,3 % (71 dětí) se vrátilo k biologickým rodičům, 49,6 % (182 dětí) přešlo do jiné formy náhradní rodinné péče. Novou rodinu osvojením získalo 22 % (81) dětí a do ústavní péče přešlo 4,6 % (17) dětí.

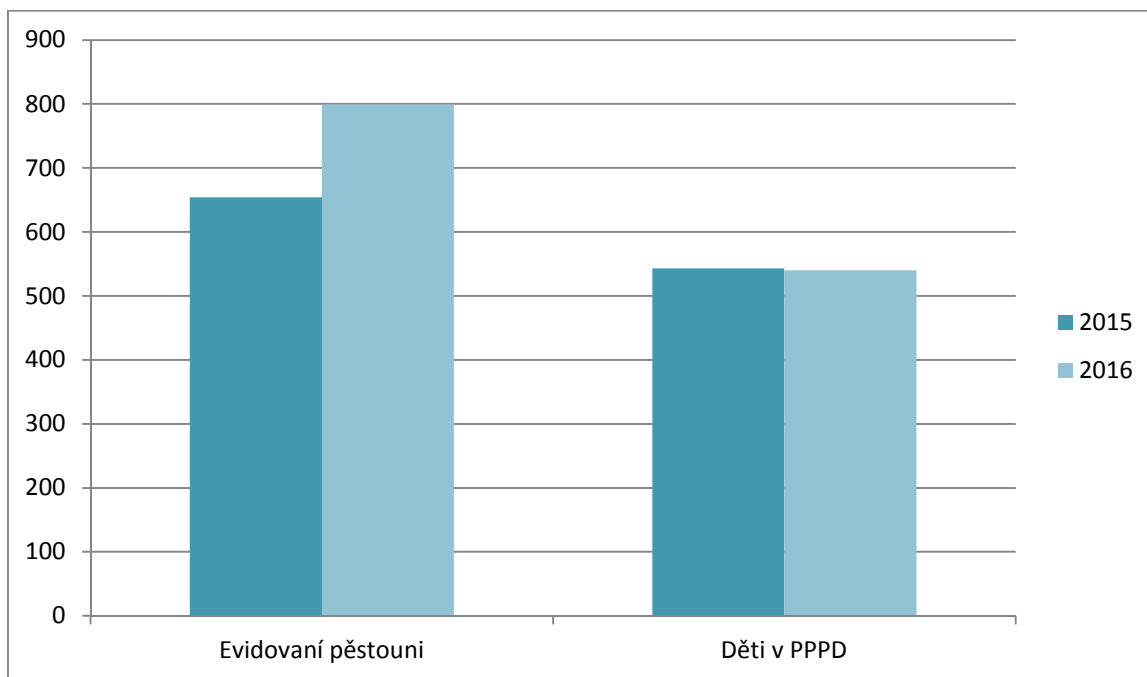
Pro srovnání přikládám tabulku

Tabulka 4 PPPD v minulých letech

	2015	2016
Evidovaní pěstouni	654	799
Děti v PPPD	543	540
Obsazené rodiny	83 %	67,5 %
Volné rodiny	17 %	32,4 %
Návrat k biologickým rodičům	15,4 %	19,3 %
Přesun do jiné formy NRP	48,9 %	49,6 %
Přechod do osvojení	29,2 %	22 %
Přesun do ústavního zařízení	2,8 %	4,6 %

(SOOD 2017)

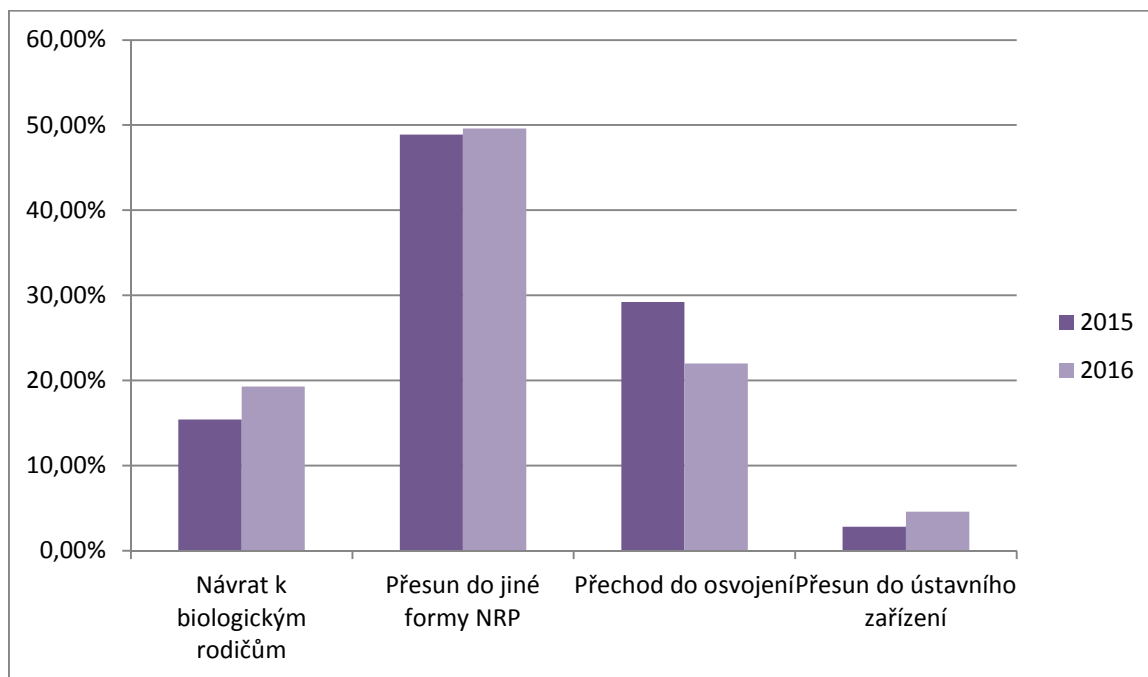
Graf 1 Počet pěstounů a dětí v PPPD

Zdroj: autorka dle SOOD 2017

Pokud údaje z tabulky převedu do grafu, je patrné, jak se situace měnila, či neměnila. V roce 2015 bylo evidovaných 654 pěstounů, v roce 2016 se jejich počet o 145 pěstounů zvýšil na 799. Příliš se nezměnil počet dětí umístěných do PPPD. Jejich počet dokonce mírně klesl z 543 na 540. Obsazených rodin tedy v roce 2015 bylo 83 %, v roce 2016 jen 67,5 %. Tím v roce 2016 poměrně o dost přibýlo volných rodin. Oproti roku 2015, kdy volných rodin bylo 17 %, jich volných zůstalo 32,4 %.

Graf 2 Umístění dětí z PPPD

Zdroj: autorka dle SOOD 2017

Druhá část tabulky se věnovala umístění dětí z PPPD. V roce 2015 i 2016 jich bylo nejvíce umístěno do jiné formy náhradní rodinné péče (kromě osvojení). V roce 2015 to bylo 48,9 %, v roce 2016 dokonce 49,6 %, tedy v obou případech téměř polovina. V pořadí druhým nejčastějším typem péče, kam byly děti umisťovány, bylo osvojení. V roce 2015 to bylo 29,2 %, v roce 2016 sice méně, ale stále si osvojení s 22 % udrželo pořadově druhé místo. Návrat k biologickým rodičům byl v pořadí až třetím nejčastějším typem. Pozitivní je, že trend se od roku 2015, kdy se vrátilo ke svým rodičům 15,4 % dětí, v roce 2016 mírně zvýšil na 19,3 %. Potěšující informace je, že ústavní péče byla procentuálně nejméně využívaným typem náhradní péče při přechodu z PPPD. V roce 2015 byla do ústavní péče přesunuta pouze 2,8 %, v roce 2016 se počet dětí mírně zvýšil, ale stále na příznivá 4,6 %.

5.5 Financování PPPD

Před reformou v roce 2013 nebylo financování PPPD pevně vymezeno. Až novela této reforma jej jasně ustanovila a tím ve společnosti získala PPPD více zájemců. Právě finanční stránka je velmi důležitý aspekt, a to jak z pohledu profesionálních pěstounů, tak z pohledu státu. Nárok profesionálního pěstouna na finanční ohodnocení vzniká ve chvíli, kdy je zařazen do evidence pěstounů na přechodnou dobu. Tento peněžitý příspěvek se skládá ze tří složek. První je státní příspěvek na výkon pěstounské péče, druhá složka

zahrnuje specifické dávky pěstounské péče a do třetí patří dávky, které nejsou nárokové, ale o které může pěstoun požádat.

Státní příspěvek na výkon PPPD

Tato složka příspěvku je stejná pro PPPD i pro dlouhodobou pěstounskou péči. Podle novely zákona č. 401/2012 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, jež změnil zákon č. 359/1999 Sb, je v současné době příspěvek na vykonávání pěstounské péče 48 000 Kč za jeden kalendářní rok. (§ 47 d, novela zákona č. 401/2012). Výše příspěvku je nastavena tak, aby bylo možné pokrýt náklady, které jsou spojené s vykonáváním pěstounské péče. Tento příspěvek je možné získat pouze v případě, že je uzavřená dohoda o výkonu pěstounské péče, případně pokud je vydáno správní rozhodnutí. Získat ho může obecní úřad, obecní úřad s rozšířenou působností, krajský úřad nebo osoba, která uzavřela dohodu o výkonu pěstounské péče. O vydání toho příspěvku rozhodne krajská pobočka Úřadu práce, pod něž spadá místo trvalého pobytu žadatele o příspěvek. (§ 47d, novela zákona č. 401/2012)

Specifické dávky pěstounské péče

Tento typ dávek se dále dělí na tři skupiny. První z nich je příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Ten se určuje podle věku dítěte svěřeného do péče a podle toho, jaký má dítě stupeň závislosti (I.-IV.). Na tento příspěvek má profesionální pěstoun nárok až v tu chvíli, kdy je zařazen do evidence pěstounů (o tom rozhodne Krajský úřad).

Tabulka 5 Výše příspěvku podle věku a stupně závislosti

Věk dítěte	I.stupeň závislosti	II.stupeň závislosti	III.stupeň závislosti	IV.stupeň závislosti
0 – 6 let	4 650 Kč	5 550 Kč	5 900 Kč	6 400 Kč
6 – 12 let	5 650 Kč	6 800 Kč	7 250 Kč	7 850 Kč
12 – 18 let	6 450 Kč	7 800 Kč	8 300 Kč	8 700 Kč
18 – 26 let	6 750 Kč	8 100 Kč	8 600 Kč	9 000 Kč

(Zákon č. 401/2012 Sb.)

Druhá skupina zahrnuje odměny pro pěstouny na přechodnou dobu. Tuto odměnu náhradní rodiče pobírají i v případě, že v současné době o žádné dítě nepečují, ale stále

jsou zapsaní v evidenci. Tuto odměnu opět pravomocně přiřkne Krajský úřad. Odměna se vyplácí ve výši 20 000 Kč za měsíc a je zdanitelná. Vyplácená je krajskou pobočkou Úřadu práce. (§ 47 j novela zákona č. 401/2012 Sb.) Tento příspěvek se vyplácí pouze jedné pečující osobě, přestože v evidenci jsou uvedeni oba z manželského páru. Příspěvek je vyplácen ve stejné výši v případě, když v danou chvíli nemá pěstoun v péči žádné dítě (ale stále je zapsán v evidenci), jako v případě, když pečuje najednou o více dětí (například sourozenci). Výše příspěvku se tedy podle počtu dětí, o které pečuje, nemění.

Poslední skupinou jsou rodičovské příspěvky. Ty pobírají přechodní pěstouni, pokud mají v péči dítě mladší než čtyři roky. Maximální výše této odměny je 220 000 Kč (stejná výše jako u rodičovského příspěvku). Bez závislosti na době pobírání je maximální částka, kterou může pěstoun měsíčně pobírat, 11 500 Kč. Výše se vyměřuje podle výše platu v předchozím zaměstnání. Pěstouni na PD si tedy sami zvolí částku, kterou budou v době péče o dítě pobírat. Zároveň však by měli kalkulovat s tím, že osoba, která bude o dítě pečovat po jeho odebrání z PPPD už nebude mít k dispozici dalších 220 000 Kč, ale bude mít k dispozici pouze takovou částku, jaká z balíčku 220 000 Kč zbyde. Právě z tohoto důvodu je nastavení těchto příspěvku velmi diskutované. Někteří profesionální pěstouni ho mohou zneužívat a úmyslně si nastavovat hranici věku dítěte, o které budou pečovat právě na čtyři roky (v některých krajích je nastavení věkové hranice za určitých podmínek možné).

Ministerstvem práce a sociálních věcí je nyní připravován návrh novely o státní sociální podpoře, jež by pro pěstouny na přechodnou dobu zrušit pobírání rodičovského příspěvku. To by mohlo znamenat posun v PPPD, protože tímto krokem by se pravděpodobně přestali zapisovat do evidence rodiče, které více motivuje právě finanční ohodnocení, než péče o děti. Otázkou ovšem zůstává, jestli by poté nenastal masivní pokles počtu profesionálních pěstounů a tím pádem menší šance pro děti vyrůstat mimo ústavní zařízení. Pěstoun má dále právo zažádat o nenárokové dávky, mezi které patří peněžitá pomoc v mateřství a přídavky na dítě. (Zákon č. 401/2012 Sb.) Oproti dlouhodobým pěstounům nemá pěstoun na přechodnou dobu nárok na dávky při převzetí dítěte a při ukončení PP.

Finanční ohodnocení za péči o dítě v rámci PPPD může pobírat jen osoba, která je zařazena do evidence. Aby mohla být zařazena, musí, jak už bylo zmíněno, splňovat určité podmínky.

Respondentů jsem se dotazovala na možnost finanční motivace k výkonu pěstounské

péče na přechodnou dobu. Všichni dotazovaní (skupina pracovníků OSPOD a pracovníků neziskových organizací) se shodli na tom, že v tomto případě je finanční motivace nereálná. U otázky jsem vycházela ze spekulací, zda někdo PPPD vykonává z toho důvodu, že pobírá finanční odměnu i v době, kdy nepečuje o žádné dítě. To mi bylo jednoznačně vyvráceno.

„Ne. Možná, že to někoho napadne, ale ten neprojde. Nároky jsou hodně vysoký. Jestli někdy někdo prošel, tak stejně odpad. Protože máte nějakých 20 tisíc hrubého, což je asi 16 tisíc čistého a když se musíte o dítě starat 24 hodin... Pak dostanete dítě s abstákem, který první 4 měsíce probrečí... Já bych to nedělala. I celej život rodiny se tím obrací vzhůru nohama. Tam je taková velká zátěž, že to nejde dělat kvůli penězům.“ (Respondentka Nikola)

„To asi ne. Jako něco dostanou, ale zase to nejsou tak závratné částky, aby se jim to kvůli tomu vyplatilo. Tahle „profese“ je dost náročná, to by asi pro peníze bez nějakého přesvědčení nikdo nedělal. (Respondentka Naďa)

„(smích)To ohodnocení je 20 tisíc hrubýho. Nerozumím tomu, jak může bejt takováhle částka za čtyřiaadvacetihodinovou zátěž motivem. Ano, je to spíš to, že si můžou dovolit to dělat. Že si můžou dovolit dělat práci, která mi zároveň dává smysl, protože zadarmo to dělat nejde, protože nájem, energie, bla... bla... to člověk prostě musí zaplatit, a když by tam tahleta odměna nepřišla, tak nemůže tohle dělat. Stejně jako sestřička taky nebude moct pracovat v nemocnici zadarmo, ale když dostane vejplatu, tak bude dělat takhle těžkou práci... je to na týhle úrovni. Dělají zdravotníci svojí práci pro peníze? Ne, dělají ji za peníze a je to v pořádku. Tady se jenom musí posunout to vnímání společnosti k tomu, že i tohle je regulérní práce. Jako zaměstnanci dětskýho domova, taky mu neřeknou, vy tam máte chodit s nadšením a zadarmo‘.“ (Respondentka Anna)

„(...) spíš asi ne... Ono to taky není tak úplně jednoduchý se jim stát a vydržet to... Nápor na psychiku je to nejen pro ty děti, ale i pro ty pěstouny.“ (Respondentka Olívie)

5.6 Podmínky PPPD

Jelikož je PPPD považována za povolání, je nutné, aby pěstouni na přechodnou dobu

splňovali jasně dané, a pro všechny profesionální pěstouny společné, podmínky. Až ve chvíli, kdy pěstoun všechny podmínky splní, může být zařazen do evidence pěstounů. Jednou z hlavních podmínek je stabilní partnerství, které by mělo trvat alespoň 5 let. Se zařazením do evidence musí souhlasit oba rodiče a mělo by se přihlížet i na názor ostatních členů domácnosti. Pěstouny na PD se mohou stát maximálně jednou rozvedení rodiče. Pokud se chce stát pěstounem na PD samožadatel, musí se nacházet v životní fázi, kdy je smířen s tím, že je sám a nehledá žádného partnera. Biologické děti by dle metodiky Ministerstva práce a sociálních věcí měly dovršit věku alespoň 8 let v době, kdy budou rodiče zařazeni do evidence a přítomnost dítěte v PPPD nesmí nijak ohrozit jejich vývoj. Zároveň by měly děti být schopné chápat budoucí situaci. V metodice je také uvedeno, že by vlastní děti měly být alespoň o osm let starší, než dítě přijaté do rodiny. (MPSV 2013) Respondentka o věkové hranici mluvila z vlastních zkušeností. Podle ní by měl být určen nejen minimální věk nejmladšího dítěte, ale také věkový rozestup mezi dětmi. Ten by podle Anny měl být 8 až 10 let. Uvedla dva důvody, proč by se rozestup měl dodržovat. Zaprvé proto, aby nedocházelo k přenosu sourozenecké vazby, aby děti chápaly, že jako rodina pečují o další dítě, které se ale nestane její součástí napořád. Zadruhé mluvila o riziku erotické vazby. Ta hrozí především, pokud jsou děti starší.

„Děti který směřují do náhradní rodinné péče díky tomu, jak pohnutý život mají za sebou, tyhle ty starší, tak většinou bývají sexuálně aktivnější daleko dřív, než ty běžný děti. Takže oni si můžou říct jo, vždyť je to ještě malej kluk, on udělá cukrbliky, a zeptá se, jestli může přijít a budem si spolu něco číst a povídat a můžu si lehnout k tobě do postele... A pak se bude holčička divit, naivní šestnáctiletá holka, co všechno on pod tou peřinou vymyslí. Bude to blbě odmítat, nikomu to neřekne, protože to bude trauma a bude průšvih strašnej.“
(Respondentka Anna)

Přechodní pěstouni musí zajistit pro svou rodinu takové podmínky, aby byli schopni přijmout další dítě – přijímané dítě bude mít dostatek prostoru a přiměřené soukromí. S tím souvisí i počet členů domácnosti – rodina musí mít kapacitu na péči o další dítě, a to znamená, že se stará například o tři děti, kapacita rodiny je považována za naplněnou. (Macela 2013, s. 2-3)

Ten z rodičů, který se o dítě bude starat, nesmí mít další zaměstnání, protože tím by nebyl schopen být k dispozici dítěti v PPPD 24 hodin denně. Oproti tomu druhý rodič by

zaměstnání měl mít, aby byl schopen rodinu finančně zajistit a aby vlivem nového člena rodiny (ačkoliv na omezenou dobu) nedocházelo ke snižování úrovně života rodiny. Rodina by mělo být ekonomicky stabilní, neměla by tedy mít žádné exekuce, ani velké dluhy. (ibid.)

V neposlední řadě je nahlíženo na věk pěstounů na PD. Měli by být dostatečně zralí a zkušenější na to, aby se o dítě dokázali postarat, ale zároveň v dostatečně psychické i fyzické kondici. Věk pěstounů by se tedy měl pohybovat v rozmezí od 28 do 65 let. Pěstounem se nemůže stát trestaný člověk, nebo člověk závislý na návykových látkách. To vše v zájmu dítěte. Pěstouni musí být schopni spolupracovat s různými institucemi a odborníky, proto by měli být i na dostatečné intelektuální úrovni. Musí být u nich vyloučené psychické poruchy nebo členství v rizikové skupině. Na druhou stranu musí být trpěliví, správným směrem motivovaní, ale také připravení dítě předat do péče jiné osoby. (ibid.)

Kromě těchto podmínek musí mít pěstoun splněnou několikahodinovou přípravu. Následně se pravidelně vzdělává v rámci PPPD.

5.7 Příprava na PPPD, průběžné vzdělávání

Příprava na vykonávání PPPD trvá celkem 72 hodin. Je to o 24 hodin více než u pěstounů dlouhodobých. Tato příprava je pro všechny rodiče, kteří chtějí být zařazeni do evidence povinná. Příprava seznamuje potencionální pěstouny na PD s tím, jak PPPD funguje a dává jim dostatek času na to, aby mohli zvážit všechna rizika a ujasnit si, zda jsou opravdu vhodnými kandidáty. Může se stát, že právě během přípravy si někteří rodiče uvědomí, že pro tuto profesi nejsou vhodní a pěstouny na PD se nestanou.

„Příprava probíhala před zařazením do evidence PPPD. Byly to celkem 4 víkendy (72 hod.). Měli jsme štěstí, že jsme byli úplně první v rámci ČR a školili nás školitelé ze Slovenska, kde již PPPD existuje asi 15 let. K tomu jsme absolvovali několik psychologických vyšetření. Museli jsme dokládat spoustu dokumentů, zdravotní stav, bezdlužnost, beztrestnost a tak dále...“ (Respondent Pavel)

MPSV byly vydány tematické okruhy, podle kterých by měli postupovat školitelé pěstounů. Jsou to tyto okruhy:

- „Sebezpoznání fyzických osob vhodných stát se pěstounem, jejich rodinného systému a sociálních kontaktů,

- poznání a naplňování práv a potřeb dítěte v náhradní rodinné péči,
- osvojení si spolupráce s dalšími odborníky,
- komunikace s dítětem a přístup k dítěti s vědomím jeho důstojnosti a lidských hodnot
- rozvoj schopností a zájmů dítěte,
- uspokojení citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb dítěte a péče o zdraví dítěte,
- styk dítěte v náhradní rodinné péči s rodiči a dalšími osobami blízkými,
- práce s dětmi žijícími v rodině žadatele,
- dovednosti žadatelů potřebné pro spolupráci s rodinou dítěte,
- proces předání dítěte,
- obsah a forma pravidelného vyhodnocování situace dítěte.“

(MPSV 2013)

Příprava probíhá buďto individuálně, kdy je zaměřena především na sebezpoznání nebo osobní motivaci, nebo skupinově, kdy si budoucí pěstouni osvojují především specifické dovednosti v oblasti práv a povinností PPPD. V rámci přípravy by měly být také zapojeny děti, které v rodinách již žijí.

Profesionální pěstouni se musí průběžně vzdělávat i během výkonu PP. Celkem by měl pěstoun absolvovat 24 hodin vzdělávání za rok. Vzdělávání pěstounům ve většině případů zprostředkovává jeho doprovázející organizace, ale není to podmínkou, vzdělávání se může účastnit i u organizace jiné. Témata nejsou jasně daná jako v případě přípravy na PPPD, každá organizace si je může vytvářet podle sebe. Výběr témat se může odvíjet od účastníků vzdělávání, měla by být co nejvíce individuální. Pěstouni si často vybírají vzdělávání podle toho, na jakou skupinu dětí se specializují – zda jsou to novorozenci, starší děti, nebo dospívající. (Dobrá rodina 2016)

5.8 Specializace PPPD

Tak jako je uvedeno v § 27a odst. 3 písm. f) zákona o sociálně-právní ochraně dětí, většina pěstounů se zaměřuje na konkrétní věkovou skupinu. V rámci odborného posuzování je posuzována právě i cílová skupina vhodná pro konkrétní rodiče. Na druhou stranu není možné přijmout příliš striktní zúžení skupiny, protože to by nebylo v souladu s principy PPPD. Krajské úřady by měly mít přehled o tom, jakých dětí vyžadující PPPD je nejvíce a

podle toho posuzovat požadavky pěstounů. Podle zákona by měla PPPD fungovat především u nejmenších dětí, kde by to měl být předstupeň jiné formy náhradní rodinné péče. O tuto „ranou pěstounskou péči“ je také největší zájem. Rodičům je ve většině případů vyhověno, protože děti do tří let věku je stále v ústavních zařízeních velké množství a nedaří se najít ani dostatek pěstounů na přechodnou dobu, ani najít stálou formu náhradní rodinné péče. (Macela 2013, s. 4-5)

Pro novorozence má i krátká doba strávená v PPPD velký význam, protože právě situace, ve které se nachází v této fázi je velice důležitá pro jeho další vývoj. V případě, že by byl novorozenec umístěn do ústavního zařízení, přestože by byla volná některé z rodin v evidenci pěstounů na přechodnou dobu, bylo by to považováno za selhání Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. (ibid.)

”

5.9 Proces umisťování dětí do PPPD

Při svěřování dítěte do péče profesionálních pěstounů spolupracuje několik jednotlivých institucí. Zaprvé je to OSPOD, dále krajský úřad (popř. Magistrát) a v neposlední řadě soud. Sociálně právní ochrana se zabývá dětmi,

- a) jejichž rodiče buďto zemřeli, nebo dostatečně neplní své rodičovské povinnosti, nebo svá práva, která plynou z rodičovské odpovědnosti, nevykonávají, či zneužívají
- b) které byly svěřeny do péče jiné osoby, která je za jejich výchovu odpovědná a tato osoba neplní své výchovné povinnosti.
- c) jež zanedbávají školní docházku, nepracují, ačkoliv nemají jiný zdroj obživy, požívají návykové látky, nebo jsou ohroženi jinou formou závislosti, spáchaly trestný čin, nebo páchají přestupky, žijí se prostitutí, apod.
- d) které se pokouší opakovaně o útek od rodičů nebo jiných osob zodpovědných za jejich výchovu
- e) na nichž byl spáchán trestný čin, který ohrozil život, zdraví, lidskou důstojnost, svobodu, mravní vývoj apod.
- f) které jsou na popud rodičů, nebo jiných pečujících osob, umisťovány do zařízení, která zajistí nepřetržitou péči a pobyt v tomto zařízení trvá více než 6 měsíců
- g) které ohrožuje násilí mezi rodiči, nebo osobami, o dítě pečující

- h) které žádají o mezinárodní ochranu, o azyl nebo které se v České republice pohybují bez rodičů nebo jiných odpovědných osob.

(Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, §6)

Tyto situace zapříčiňují, že je třeba řešit situaci dítěte. To se buďto ocitlo bez rodičů, nebo je nutné ho ze stávající rodiny odebrat. Dítě je odebráno v případě, že všechna výchovná opatření selhala. (Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, §13) K tomu by mělo docházet až v nejzazších případech, kdy se jedná o dítě,

- a) „které se ocitlo ve stavu nedostatku řádné péče anebo je-li život dítěte, jeho normální vývoj nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen,
- b) které se ocitlo bez péče přiměřené jeho věku,
- c) tělesně nebo duševně týrané nebo zneužívané, nebo
- d) které se ocitlo v prostředí nebo situaci, které závažným způsobem ohrožují jeho základní práva.“

(Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, §13a)

5.10 PPPD perspektivou výzkumů

Vliv PPPD na dítě (skupina psychologů z Univerzity Palackého v Olomouci)

V roce 2016 vyvolal v řadách zastánců PPPD rozruch výzkum, který provedla skupina psychologů z Univerzity Palackého v Olomouci. Výzkum měl posoudit vliv PPPD na dítě. Podle nich je v mnohém riziková pro děti a oproti dlouhodobé pěstounské péči skýtá mnohá úskalí. Dle autorů může dočasné umístění dětí do náhradní rodiny ohrozit vývoj identity dítěte. Vlivem nestabilního prostředí nemusí být naplněny jeho potřeby jako například bezpečí, láska a rodinná sounáležitost. Irena Sobotková, což je jedna z autorek, uvádí, že prosazování přechodné pěstounské péče na úkor dlouhodobé změna spíše k horšímu. Tvrdí, že pokud je dítě na přechodnou dobu umístěno do náhradní rodiny, a poté z ní zase vytrženo a jsou zpřetrhány vzniklé vazby, není to nejlepším řešením.

„Respondenti, kteří zažili vracení z pěstounských rodin a jiné přemísťování, byli dlouho poznamenáni nejistotou a pocitem ohrožení. Odrazilo se to negativně na jejich sebepojetí“
(Deník 2016)

S tím nesouhlasí respondentka Anna:

„Jako je dítě pořád s maminkou, s tím někým, kdo se o něj stará a je s ním ve dne v noci, pořád ten samý člověk, potřebuje i dítě, které vlastní maminku nemá, mít tu jistotu. I když je to novorozenec, chce vidat pořád stejný obličej. To mu v ústavní péči nikdo nezajistí, ale v dočasné pěstounské péči ano. Náhradní rodina a rodina, do které dítě přechází, mohou být jakkoliv rozdílné, ale pořád je to rodinné prostředí a rodinné prostředí, což je mnohonásobně podobnější, než ústavní zařízení a rodinné prostředí. Takže si nemyslím, že by to mělo být více traumatické. Navíc dětem to tak podáváme, že jsou v dočasné rodině proto, že čekají, až přijdou ty jejich rodiče, dočasný pěstouni si na ně nehrajou. Navíc malé dítě si na novou rodinu zvykne zhruba za tři týdny.“ (Respondentka Anna)

Stejný názor má i respondentka Nikola.

„Dítě prostě potřebuje ideálně jednu osobu, případně dvě, tak jak to bývá v rodině prostě... Já nevím, proč furt někdo přemýšlí nad tím, že to příroda vymyslela blbě, že by to jako mohlo být nějak jinak lepší. To prostě mi hlava nebere. Prostě dítě je od přírody nastavený na to, aby bylo u mámy, u jednoho člověka, kterej se o něj stará...a stará se o něj pořád stejně, občas má blbou náladu, ale jinak pořád stejně voní, stejně na něj mluví – stejným hlasem, a zajistí to, že to dítě je schopný naučit se vázat citový vztah k jedné osobě, která je nějak stálá. Případně potom pochopí, že je tam ještě jinej člověk, kterej to dělá trochu jinak, ale taky se ke mně chová hezky, taky mě má rád. Nějak si to sesumíruje, ale je to pořád jinak, než když se o něj sebezkušenější profesionál stará v nemocnici a po osmi hodinách se u něj vystřídají služby.“ (Respondentka Nikola)

Autoři prováděli výzkum s padesáti lidmi průměrně ve věku 27,5 roku, kteří pocházeli z šesti různých krajů. Byli to lidé, kteří vyrůstali v dětských domovech a v pěstounské péči (nikoliv tedy lidé, kteří prošli PPPD, protože v jejich dětství ještě nefungovala). Podle výzkumu se lidé, kteří se vrátili z pěstounské péče, nebo byli různě přemístováni, stále cítili ohrožení a nejistí. Právě přesouvání z péče jedněch rodičů k druhým podle výzkumníků negativně děti ovlivňuje. Sobotková ještě uvádí, že po přechodné pěstounské péči vznikají problémy s umístěním dětí. Ne vždy se hned najde rodina, do jejíž péče by dítě mohlo být umístěno, tak se musí vrátit do ústavního zařízení. Na to jsem získala opět reakci u respondentky Anny, která uvedla, že

„Někdy se stane, že dítěti se nestihne do roka sehnat náhradní rodina. Je to často

způsobeno třeba tím, že matka je zavřená ve vězení a tím se posouvají lhůty skoro na všechno. Dítě podle zákona může u jedné rodiny zůstat maximálně rok, ale nikde se nepíše, zda se s tou samou rodinou může nebo nemůže smlouva obnovit, takže se to děje. Takový trochu obcházení zákona. My jsme jednou měli v péči dítě šestnáct měsíců. Je to ale už dost, protože pak jsou ty vazby samozřejmě silnější... Každopádně setkala jsem se jen s minimem případů, kdy by dítě bylo umístěno do ústavního zařízení.“ (Respondentka Anna).

Na tento výzkum zareagovala i asociace Dítě a rodina, která s výzkumem zásadně nesouhlasí. Uvádí na pravou míru fakt, že PPPD není prosazována na úkor dlouhodobé pěstounské péče. Je to žádaná alternativa k ústavní péči. Zástupkyně asociace zmiňuje, že naopak je v zájmu dítěte, proto i v zájmu systému dítě co nejrychleji umístit do některého z dlouhodobých typů náhradní rodinné péče. Zmiňuje výzkumy prováděné desítky let, které ukazují, že ústavní péče, byť jen krátkodobá, má na dítě, negativní vliv především v nízkém věku. Ovlivňuje jak rozvoj mozku, tak hlavně kompetence k vytváření užších citových vazeb. (Asociace Dítě a rodina 2016)

Pěstounská péče na přechodnou dobu (nezisková organizace Lumos)

Ve výzkumu, který byl v roce 2015 proveden neziskovou organizací Lumos bylo zjištěno poměrně velké množství informací týkající se pěstounské péče na přechodnou dobu. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jak funguje pěstounská péče na přechodnou dobu, zda svou roli splňuje, jaký je typický pěstoun, z jakého důvodu tuto práci dělá a v neposlední řadě kam odchází děti z pěstounské péče na přechodnou dobu. Výzkum probíhal s dvěma sty profesionálních pěstounů napříč sedmi kraji.

Výzkum reagoval na obecná tvrzení, že pěstouny se stávají nevzdělaní lidé, kteří dlouhodobě nemohou najít práci, a o možnosti PPPD se dozví na úřadu práce. Profesionální pěstouni jsou většinou vzdělanější než stejně stará česká populace (35-64 let) a o PPPD se nejčastěji dozvěděli od příbuzných či přátel, další část v médiích nebo od OSPOD. V drtivé většině případů je pro pěstouny důležitý fakt, že mohou dětem pomoci v tom, aby nemusely žít v ústavních zařízeních. Jen malý počet pěstounů (14 %) byl před začátkem vykonávání pěstounské péče nezaměstnaných. V 90 % času pěstouni nějaké dítě v péči mají. Průměrně mají pěstouni u sebe jedno dítě 6 a půl měsíce. Pro 97 % dětí, které zažily pěstounskou péči na přechodnou dobu, se během této doby podařilo nalézt rodinu,

kde dítě mohlo zůstat natrvalo. Výzkum byl prováděn napříč sedmi kraji a zúčastnilo se ho téměř 200 pěstounů. (Lumos 2015)

U předchozího výzkumu bylo zmíněno, že pro velkou část dětí z PPPD se nedaří najít novou rodinu, a proto skončí v ústavní péči. To výzkum organizace Lumos také vyvrací. Podle něho se totiž nepodaří najít novou rodinu pouze pro necelá 2,5 %, z toho necelé procento je přesunuto do nové rodiny vykonávající PPPD (jak již bylo zmíněno výše v citaci z rozhovoru s respondentkou Annou, nemusí to být nutně nová rodina, ale může to být obnovená smlouva s rodinou stávající) a 1,5 % dětí jde do péče ústavního zařízení.

Mapování pěstounů na přechodnou dobu

Nezisková organizace Dobrá rodina provádí opakované mapování přechodných pěstounů. Mapování probíhalo ve dvou vlnách. První probíhala do konce roku 2015 a obsahuje kazuistiky celkem 250 dětí, které byly umístěny do PPPD. Od začátku ledna 2016 začala druhá vlna, kde bylo o dalších 50 kazuistik více. Druhá vlna stále probíhá, ale průběžné výsledky jsou dostupné. (Dobrá rodina 2016)

Při mapování organizace zjišťovala informace týkající se dětí, o které bylo pečováno. Pokládány byly otázky na počet dětí, na délku prodlev mezi jednotlivými dětmi, původ, pohlaví, ale také odkud bylo dítě odebráno, z jakých důvodů a zda bylo zdravé. Některé otázky zjišťovaly i informace o biologické matce, především o jejím zdravotním stavu, závislostech nebo o poměrech, ve kterých žila. Otázky mířily i na četnost a pocity ze setkání pěstounů s biologickou matkou. Další část se věnovala odchodu dítěte z PPPD. Jednak jak se cítili sami pěstouni a jednak jaký měli pocit z nové rodiny. Poslední část se věnovala institucím, se kterými pěstouni musí jednat (doprovázející organizace, OSPOD, soudy). (ibid.)

Výzkum Střediska náhradní rodinné péče

Mezi rokem 2011 a rokem 2015 probíhal výzkum, ve kterém odpovídali na baterii otázek samotní pěstouni na přechodnou dobu. Mimo jiné byli dotazováni také na problémy, které vidí v této službě. Definováno jich bylo hned několik:

- Nekvalitní příprava

- Nesprávná motivace budoucích pěstounů na PD
- Nízký věk biologických dětí v rodině
- Špatný odhad vlastních možností
- Nedostatek času na dítě i rodinu zároveň
- Nesprávné odborné posudky profesionálních pěstounů

Výzkum probíhal v rámci projektu Centra podpory náhradní rodinné péče a prezentován byl na konferenci, kterou pořádalo Středisko náhradní rodinné péče. Na této konferenci byly prezentovány výsledky výzkumů, které zjišťovaly, jak fungují všechny formy náhradní rodinné péče v praxi. (Vávrová 2015)

Tento výzkum je z roku 2015, proto je pravděpodobné, že se situace změnila, protože ani jeden ze závěrů tohoto výzkumu můj výzkum nepotvrdil.

7. PPPD v zahraničí

7.1 Slovensko

V roce 1977 byl na Slovensku sjednocen systém náhradní rodinné péče a s tím souviselo i přesunutí celé agendy ze třech různých ministerstev (ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo zdravotnictví a ministerstvo školství) pouze pod jedno – pod ministerstvo práce a sociálních věcí. Tuto změnu uváděl i jeden z dotazovaných pěstounů v otázce, jaké změny by v rámci PPPD uvítal v ČR.

„Jednoznačně bych uvítal sloučení celého systému náhradní rodinné péče pod jedno ministerstvo. Tím, že je každá část pod jiným ministerstvem, se akorát prodlužují lhůty na... vlastně na všechno. Než si to mezi sebou předají, někdy trvá pěkně dlouho. Věřím, že by to bylo rychlejší, kdyby to bylo pod jedním.“ (Respondent Pavel)

Už v roce 1993 byla v zákoně 279/1993 o školských zařízeních zmínka o možnosti vzniku sítě rodin, která by mohla zajišťovat náhradní rodinnou péči místo ústavních zařízení. To mělo znamenat, že mezi pracovníky dětských domovů by byli i tací, kteří by o děti pečovali ve svém domově. Takle úprava péče ovšem vznikala až mezi roky 1995 až

1999. (Bubleová a kol. 2002, s. 189-190) Bylo velmi náročné skloubit profesionální pěstounství a zaměstnání v dětských domovech, kromě toho vznikaly problémy nejen s finanční stránkou věci, ale i s nedostatkem času. Rozdílnou představu měli i ředitelé dětských domovů a pěstouni, kdy do rodin měli být umisťované problematické případy, což se pěstounům nelíbilo. V dnešní době je ovšem systém komplexní a funkční. Na Slovensku je PPPD nazývána jako Institut profesionální rodiny. Na rozdíl od České republiky a některých dalších zemí nespadá pod pěstounskou péči, ale je stále právně vedená pod ústavní výchovou. Hlavním cílem je naplnit individuální potřeby dítěte prostřednictvím celodenní péče profesionálního pěstouna. Dále je to získání kompetencí k budování rodinných vztahů a k budování rodinného prostředí. Na Slovensku není jasně vymezeno, jak dlouho může dítě u profesionálních pěstounů zůstat. Zaměstnavatelem profesionálních pěstounů jsou dětské domovy.

Na Slovensku musí profesionální rodiče absolvovat šedesát hodin přípravy na vykonávání PP. Existují výjimky, kdy někteří pěstouni, kteří splňují kvalifikační předpoklad, mohou absolvovat pouze čtyřicet hodin přípravy. Stejně jako v ČR pobírají rodiče příspěvky na dítě a její výše se liší podle věku dítěte a odměny jim vyplácí dětský domov, ke kterému přísluší. (ibid.)

7.2 Rakousko

Rakousko je oproti České republice v systému náhradní rodinné péče napřed. Už v 60. letech 20. století se vedly diskuze o tom, že děti od narození do tří let věku by neměly být umisťovány do ústavních zařízení. Právě v této době se začala formovat pěstounská péče do takové podoby, jaká funguje v Rakousku v současné době. Rakousko má tři typy pěstounské péče – je to pěstounská péče dlouhodobá, jak ji známe i u nás, dále je to krizová pěstounská péče a krátkodobá pěstounská péče. Krizová pěstounská péče se podobá našim Zařízením pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP), tedy týká se případů, kdy musí být dítě umístěno do náhradní péče okamžitě. Tento institut funguje proto, aby dítě nemuselo být umisťováno ani krátkodobě do ústavní péče. Krizová PP může trvat maximálně tři měsíce a jedná se především o případy, kdy jsou rodiče hospitalizováni, nebo se třeba rozvádějí. Po stabilizaci rodinného prostředí by se dítě mělo vrátit zpět do rodiny. V rámci krizové PP působí krátkodobí pěstouni, kteří jsou prověřeni a rodinní pedagogové, kteří jsou specializováni na děti, které mají určité potíže. Krátkodobá pěstounská péče funguje velmi podobně jako krizová a je ještě více podobná

české PPPD, protože může trvat až rok. Dítě by do roka mělo být navraceno do biologické rodiny, se kterou se úřady snaží pracovat tak, aby tento návrat byl reálný. Stejně jako u nás jsou pěstouni po povinné přípravě zařazováni do evidence. (Horálková 2012, s. 56)

7.3 Velká Británie

Velká Británie je jedna ze zemí, které se deinstitucionalizace náhradní rodinné péče velice daří. Po polovině 20. století byl velký počet především nemanželských dětí odložen do ústavů, kde bylo dětí o mnoho více, než v pěstounské péči. Kolem roku 2012 byla situace opačná, v ústavech žilo pouze 12 % dětí a mladistvých. V Británii je kladen důraz na potřeby celé rodiny a dítěte především, proto se jim snaží vycházet co možná nejvíce vstříc. V době, kdy je dítě umístěno do PP, se stát snaží o jeho kontakt s biologickou rodinou, která je také přizvána k tomu, aby o dalším postupu rozhodovala. (Bubleová a kol. 2002, s. 194)

Zůstává otázkou, zda je její účast při rozhodování přínosem, dle jedné mé respondentky to může spíše celý proces prodloužit a zkomplikovat.

„Třeba se stalo, že dítě bylo umístováno rok a půl, protože se stalo, že zrovna když byl soud, tak máma byla v té samé budově kvůli něčemu jinému a oni jí tam odchytili a dali jí do ruky obálku a ona se na místě odvolala a o rok se tím všechno protáhlo.“
(Respondentka Nikola)

V Británii je několik typů náhradní rodinné péče i institucionální péče. V rámci institucí to nejsou jen dětské domovy, ale i hotely a komunitní byty. V rámci pěstounské péče, lze dělit dle délky na krátkodobou, střednědobou a dlouhodobou. Funkce krátkodobé je především poskytnutí času na vyřešení krizové situace, poskytnutí odpočinku rodině, či dočasné řešení, než je rozhodnuto, kam bude dítě umístěno. Střednědobá PP je nejčastější a může trvat od sedmi týdnů do dvou let. Biologická rodina má dostatek času na upravení stávající situace, aby mohlo být případně dítě do rodiny navraceno. Není ojedinělé, že se tento typ péče promění v dlouhodobou nebo trvalou PP. Myšlenka je velmi podobná PPPD v České republice. Dlouhodobá PP je pro děti, u kterých se nepředpokládá návrat do biologické rodiny. Rodina by měla být schopna pro dítě vytvořit takové prostředí, kde se bude cítit bezpečně a bude moci navazovat pevné rodinné vztahy. (Bubleová a kol. 2002, s. 194)

Ve Velké Británii dále ještě existuje PP příbuzných, či přátel. Zvláštním typem je privátní PP, kdy biologičtí rodiče sami rozhodují o tom, do jaké rodiny dítě půjde, a s rodinou jednájí a domlouvají umístění. U těchto domluv je přítomný příslušný úřad. V době, kdy je umístěno dítě v PP platí biologičtí rodiče náhradním příspěvek na potřeby dítěte. Děti s vážnými výchovnými problémy jsou umisťovány do pěstounských rodin, které mají speciální přípravu a vzdělání, tato PP se označuje jako nápravná a je alternativou pro nápravná a výchovná zařízení. V neposlední řadě v Británii funguje ještě PP pro děti osob, které hledají azyl, kde jsou především rozvíjené jazykové dovednosti a kulturní kompetence tak, aby děti z jiných zemí fungovaly na stejné úrovni jako britské děti a mohly být stejně vzdělávány. Pěstouny vybírají nezávislé agentury, které jim zároveň zprostředkovávají školení a další podporu. (ibid.)

7.4 Francie

Tak jako u nás existuje i ve Francii pěstounská péče na přechodnou dobu, jinak nazývána profesionální pěstounská péče. Ve Francii je určena pro děti, u kterých je nutné, aby na nějakou dobu opustily svou vlastní rodinu. Dítě je stejně jako v ČR umístěno do nové rodiny, kde se o něj stará profesionální pěstoun, a kde se okamžitě stává členem domácnosti. Profesionální pěstoun je označován jako rodinný asistent. Stará se o děti od narození do 21 let. Péče probíhá 24 hodin denně. Ve Francii existují také mateřští asistenti, kteří biologickým rodičům, kteří jsou příliš časově vytížení, pomáhají s péčí o děti, ovšem jen přes den. (Bubleová a kol. 2002, s. 199)

Pěstouni se musí zúčastnit školení, které má 300 hodin a poté mohou dostat licenci na funkci pěstouna. Tuto licenci musí obnovovat každých pět let. Pro pěstouny by měl být hlavní cíl navrácení dítěte k jeho biologickým rodičům. V případě, že dítě nemůže být navraceno zpět k rodičům, dbá se alespoň na dostatečný kontakt s nimi a zároveň je dítěti poskytnuta odborná péče, která mu má pomoci nastalou situaci co nejlépe zvládnout. Profesionální pěstouni jsou stejně jako v ČR za péči o děti finančně odměněni. (ibid.)

7.5 Norsko

V Norsku funguje základní systém náhradní rodinné péče, který je stejný pro celou zemi, ale některé detaily se liší dle regionů. Působí zde profesionální pěstouni, kteří se o děti a mladistvé starají dlouhodobě a potom pěstouni na přechodnou dobu. Ti jsou určeni pro děti, jež jsou odebrány od biologických rodičů, a mají jim poskytnout okamžitě nový

domov, ve kterém mohou setrvat po dobu maximálně jednoho roku. Dítě v pěstounské péči má nárok na setkání s biologickou rodinou, a to dvakrát za rok, na neutrální půdě. O těchto setkáních rozhodne soud, který se zaměřuje především na to, zda dítěti tato setkání více neublíží, než pomáhají. Pro děti (vyššího věku), pro které by mohlo být náročné zapojení do nové rodiny, existuje možnost internátů, kde mají k dispozici vlastní pokoj, ke kterému náleží sociální zařízení, a společné další prostory. Sami mohou vznést požadavek, zda chtějí být raději v rodině, nebo v internátu (důraz je ovšem stále více kladen na umístění dětí i mladistvých do rodin). O tom, kam bude dítě nakonec umístěno, rozhoduje podle aktuální situace dítěte soud. (Bubleová a kol. 2002, s. 200)

Okamžitě po odebrání z biologické rodiny je nejprve dítě umístěno do tzv. „akutního domova“, což je právě podobné české PPPD. Z tohoto typu péče se buď vrací do své rodiny, nebo se hledají alternativní řešení. Dítě umístěné do některého typu NRP má vlastního klíčového pracovníka, se kterým řeší aktuální situaci a případně vzniklé problémy. (Bubleová a kol. 2002, s. 200)

7.6 Dánsko

V Dánsku se od 70. let 20. století začalo také ustupovat od institucionální péče. Dětské domovy tak jak je známé se začaly měnit na menší, kde kapacita bylo kolem dvanácti dětí. V dnešní době jsou děti, které nemohou žít v biologické rodině, v rámci deinstitutionalizace umístěny do pěstounských rodin. V první fázi deinstitutionalizace byly děti svěřovány do péče osobám, se kterými nebyly v žádném příbuzenském vztahu. Postupem času se od této podmínky začalo upouštět a naopak byl kladen důraz na udržování odpovědnosti rodičů, nebo širšího příbuzenstva. (Bubleová a kol. 2012, s.86) Zákonní zástupci mohou do jisté míry rozhodovat o osudu dětí, ale v případě, že nastane situace, která by dítě ohrožovala, může být s dítětem nakládáno bez souhlasu biologických rodičů. Problém se objevuje, když zákonní zástupci, tedy rodiče, opakovaně rozhodují o přerušení nebo o jiném typu náhradní péče, takže dítě se musí často potýkat se změnou prostředí. Je dost pravděpodobné, že těmito změnami bude ovlivněn jeho další vývoj. (Bubleová a kol. 2012, s. 87) Podobně jako v Norsku mohou starší děti a mládež využít internátního bydlení, kde na ně dohlíží mentor. Kromě internátů fungují ještě dětské domovy a sociopedagogické domovy, které se stát snaží využívat minimálně, většinou v nich žije mezi pěti a dvanácti dětmi. Tyto domovy jsou určeny pro konkrétní skupiny dětí nebo mladistvých. Ve skupinách jsou dohromady děti podobně staré, nebo třeba ty, které

mají problémy s chováním. Dánsko se snaží preventivně působit na biologické rodiny, u kterých hrozí odebrání dítěte a zároveň klade důraz na důkladný výběr vhodných pěstounů.

Stejně jako v Norsku pobírají i v Dánsku pěstouni plat ve výše průměrné mzdy. K tomu ovšem dostávají ještě odměny, jejichž výše odpovídá náročnosti péče o konkrétní dítě. Tím ale vznikají rozpory mezi pěstouny a úřady, protože pěstouni někdy péči nadhodnocují a úřady naopak podhodnocují. (ibid.)

6 Závěr

V diplomové práci jsem měla stanovené dva cíle. Jako první jsem chtěla vysvětlit implementaci politiky pohledem z praxe. K němu jsem měla stanovenou výzkumnou otázku, v níž jsem se ptala na to, jak v současné době funguje pěstounská péče na přechodnou dobu. Z odpovědí respondentů jsem zjistila, že po reformě sociálně právní ochrany dětí a náhradní rodinné péče v roce 2013 se situace v oblasti pěstounské péče na přechodnou dobu výrazně zlepšila, ale stále v ní přetrvává řada problémů. Pohledem respondentů je vnímáno jako velké zlepšení to, že PPPD je zanesena v zákoně a dále především hmotné zabezpečení pěstounů, bez kterých vykonávání PPPD není možné. Naopak mezi zásadní problémy respondenti řadí roztržičnost systému mezi více ministerstev. Kvůli tomu se prodlužuje doba, než je dítě umístěno do náhradní rodinné péče. V některých případech se lhůta posouvá v rámci měsíců, což může ovlivnit další vývoj dítěte. Kromě toho je to jeden z faktorů, který způsobuje přetěžování sociálních pracovníků OSPOD. Předávání dokumentace dítěte musí mezi jednotlivými resorty zprostředkovávat právě ony.

Tímto navazuji na druhou výzkumnou otázku, v níž jsem se dotazovala na bariéry k naplnění cílů reformy. Jedna z nich je opět toto rozdělení pod několik ministerstev, které brání tomu, aby byla PPPD dostatečně krizová, tj. dokázala akčně reagovat na nutnost umístění dítěte. Ostatní cíle reformy jsou pohledem respondentů naplněné, nebo alespoň v procesu plnění s možností zdárného naplnění.

Nakonec jsem zjišťovala problémy, které v současném nastavení PPPD přetrvávají v praxi. Tři skupiny respondentů se na některých shodly, jiné byly viděny pouze jednou skupinou. Na čem se shodly všechny skupiny, tedy pěstouni na přechodnou dobu, pracovníci OSPOD a pracovníci neziskových organizací, byla situace ohledně již výše zmíněné roztržičnosti pod několik ministerstev. Dítě je pokaždé pod jiným resortem a tím

vzniká větší nárok na sociální pracovníky. Respondentky z neziskových organizací spatřují další problém v roční lhůtě pro PPPD. Ne proto, že by měla být delší než rok, ale proto, že je často nemožné vyřešit všechny potřebné dokumenty v tomto časovém úseku. Jako hlavní problém tedy uváděli nepružnost ostatních institucí, především pak soudů. V tom, zda je dostatek pěstounů, se respondenti příliš neshodli. Dvě pracovnice neziskové organizace uvedly, že jich je dostatek, ostatní se s toutle odpovědí příliš neztotožnili. Především pracovnice OSPOD byly proti. Odpovědi se také lišily podle toho, z jakého kraje respondent pocházel. Podle odpovědi je situace v Jihočeském kraji lepší, než v Praze. Další problémy mohou vznikat také v biologické rodině pěstounů, kdy mohou s dítětem přijít problémy, které budou u rodičů vyvolávat hádky, nebo může vzniknout rivalita, či neshody mezi sourozenci. Zároveň se může zhoršit vztah biologických dětí a rodičů, které mohou pozornost rodičů věnovanou dítěti v PPPD špatně nést. Respondentka z OSPOD uvedla, že i střídání péče může mít na dítě špatný vliv. S tím zase nesouhlasily respondentky z neziskových organizací, podle kterých je i krátká doba strávená v rodině lepší, než delší doba strávená v ústavním zařízení. Pracovnice OSPOD také vyjádřily pochyby z budoucího vývoje dítěte. Tím, že je každý jedinec jiný, může i každého jinak ovlivnit PPPD. V některých případech, především u psychicky složitějších dětí, to může být patrné hned, proto by bylo lepší se častých změn v prostředí vyvarovat, ale u některých se tento fakt může ukázat až v dospělosti. To označují za velké riziko.

Summary

In this diploma thesis the implementation of the policy of the foster care for a temporary period is described. The legislation settings are studied mainly after the reform in 2013, when the foster care for a temporary period was implemented. The whole system of the foster care for a temporary period is described in the text in the sense of the law and the practice. The qualitative approach has been chosen for the research of this thesis. The primary and secondary data were used. The primary data have been collected via semistructured interviews with the workers of nonprofit organization dealing with the foster care for a temporary period, the employees of OSPOD (the child's social and legal protection institutions in the foster care system), and parents for a temporary period. The scenarios of the interviews differed for the groups according to their position in the system. There was a total of seven interviews. Two with the employees of OSPOD (the child's social

and legal protection institutions in the foster care system), two with the workers of a nonprofit organization, two with the parents for a temporary period, and one with the respondent who works in a nonprofit organization and also is the parent for a temporary period. The interviews took less than one hour in average. The secondary data have been collected via the reviewed books and articles, statistics, and webpages of the governmental and non-governmental organizations. The whole problematics has been inspected in accordance with the street-level bureaucracy theory by Michael Lipsky. The theory of child development has been mentioned.

Apart from the foster care for a temporary period other forms of foster care, especially institutional care, which is the alternative to the foster care for a temporary period, are described. Aside from the situation in the Czech Republic, the foster care systems in Slovakia, Austria, Great Britain, Norway, and Denmark are mentioned. A brief introduction of the nonprofit organizations, where the respondents work, is presented.

Two aims were settled in the thesis, one of them has been split into two subordinate aims. The first was the explanation of the foster care for a temporary period seen from the view of practice. A related research question asked the functioning of the foster care for a temporary period. The second aim included the definition of the barriers for accomplishing the ambitions of the reform, and the definition of the biggest problems of functioning of the foster care for a temporary period in reality.

The respondents saw the biggest barrier to accomplishing the ambitions of the reform in the fragmented system under several governmental offices. The respondents identify the biggest problems of foster care in the length the process of placement into the foster care for a temporary period, due to the lengthy trial. To addition to the trials, the process is delayed by the huge administration, that leads to the overloading of social workers. The respondents nevertheless mentioned the positives, predominant to negatives, and that the foster care constitutes a very beneficial institution, which helps with the healthy children development.

Použitá literatura

- ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální péče: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5148-1.
- BRAUN, Virginia., Victoria CLARKE. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77–101.
- BUBLEOVÁ, Věduna a kol. Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny. Praha: Středisko náhradní rodinné péče & VÚPSV 2002. 63 s. ISBN 80-239-0101-X
- BUBLEOVÁ, Věduna, Jana DECKÁ, Věra HEBERLOVÁ, Barbora HOLÁ, Jaroslava MÁLIKOVÁ a Alena VÁVROVÁ. *Pěstouni mají právo na služby: praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči*. Praha: Rozum a Cit, 2007.
- BUBLEOVÁ, Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.
- BURDOVÁ Eva, Věra NOVOTNÁ a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. Olomouc: ANAG, 2014. s. 2.
- DISMAN, Miroslav, 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Vyd. 4., nezměn. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1966-8
- GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. ISBN 9788024717883.
- HENDL, Jan, 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 978-802-6202-196
- HILL, J. M. *The public policy process*. Fourth ed. Harlow, England: Pearson Longman, 2005. ISBN 0582894026
- HOLMES, Jeremy. *John Bowlby and attachment theory*. London: Routledge, 1999. Makers of modern psychotherapy. ISBN 0-415-07730-3.
- KAZIMOUR, Ivo. *Historie českého zdravotnictví*. Martin Koláček - E-knihy jedou, 2016. ISBN 978-80-7512-595-8.
- LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.
- LIPSKY, Michael. *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*.

30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation, c2010. ISBN 978-0-87154-544-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-085-5.

MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zdeněk. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada 1999. 143 s. ISBN 80-7169-897-0

NOŽÍROVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2012. 94 str. ISBN 978-80-8613191-7.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly systematické sociologie*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2594-9.

REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Grada ISBN 978-80-247-3006-6

PAZLAROVÁ, Hana. *Sociálně-právní ochrana dětí*. In *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. s. 459-460.

RUDOLFOVÁ, Aneta. *Systém péče o ohrožené děti a novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí v reflexi klíčových aktérů*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd.

VESELÝ, Arnošt, NEKOLA, Martin (eds.). *Analýza a tvorba veřejných politik: přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007. ISBN 978-80-86429-75-5.

VRÁNOVÁ, Lucie. *Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-09-8.

WINKLER, J. *Ekonomika a společnost : vybrané kapitoly ze sociologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-2398-8

Internetové zdroje:

Deník.cz 2016. *Výzkum: Dočasné umístování k pěstounům dětem škodí*. [online]. [cit. 2018-04-26] Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/vyzkum-docasne-umistovani-k-pestounum-detem-skodi-20160628.html

Dítě a rodina. 2016. *Reakce k článku „Výzkum: Dočasné umístování k pěstounům dětem škodí*. [online]. [cit. 2018-04-28] Dostupné z: http://www.ditearodina.cz/images/soubory/Vyjadreni_Asociace_-_pruzkum-o-PPP.pdf

Dobrá rodina. 2016. *Vzdělávání a akce v dobré rodině*. [online]. [cit. 2018-04-20] Dostupné z: <http://akce.dobrarodina.cz/>

Důvodová zpráva k zákonu č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. 2012. [online] [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/doc/00/07/74/00077497.pdf>

FN Motol 2012. *Nalezinec U Apolináře*. [online] [cit. 2018-04-02]. Dostupné z: <http://www.fnmotol.cz/o-nas/historie-a-soucasnost/nalezinec-u-apolinare/>

Lumos. 2015. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. Výsledky průzkumu mezi pěstouny na přechodnou dobu. [online]. [cit. 2018-01-30] Dostupné z: http://czech.wearelumos.org/sites/default/files/Pru%CC%8Azkum%20mezi%20pe%CC%8Cstouny%20na%20pr%CC%8Cechodnou%20dobu%2C%202015_0.pdf

MACELA, Miroslav. Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu. [online]. [cit. 2018-01-30]. Praha: MPSV, 2013. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

Maslow, A.H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–96 [cit. 2018-04-29]. Dostupné z: <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. [online]. [cit. 2018-01-29]. Praha: MPSV ČR, 2011. ISBN 978-80-7421-039-6. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/15309/PPPDpro_nejmensi_deti.pdf

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. Metodika k PPPD. [online]. [cit. 2018-04-29]. Praha: MPSV, 2013. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14504>

Informace ze dne 14. března 2013 o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu po přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. [online]. 2013 [cit. 2018-04-27]. Dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

Odbor 21. 2013. *Formy náhradní rodinné péče*. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit. 2018-01-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>

Olomoucký kraj. 2018. *Seznam pěstounů na přechodnou dobu*. [online]. [cit. 2018-04-30]. Dostupné z: https://urad.kr-olomoucky.cz/pestouni/Lists/Seznam%20pstoun%20na%20pechodnou%20dobu/Vsechny_kraje_prehled.aspx

Sdružení na ochranu ohrožených dětí. 2017. *Statistika MPSV za rok 2016*. [online]. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://www.sood.cz/nevesela-statistika-mpsv/>

Vávrová, Alena. Náhradní rodinná péče v České republice a zkušenosti přímých aktérů. In: Středisko náhradní rodinné péče. [online] [cit. 2018-05-01]. Dostupné na:

http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Konference_CR_VYZKUM_2014/2014_Konference_CR_vyzkum_Alena_Vavrova_PPPD.pdf

VYSKOČIL, Filip. Právní úprava náhradní rodinné péče v České republice. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. 29 str. [online]. [cit. 2018-04-22]. Dostupné z:

http://www.nahradnirodina.cz/files/File/Projekty/Pravni_uprava_nahr_pee_v_R_2014_web.pdf

Právní předpisy:

Listina základních práv a svobod

Zákon č. 256/1921 O ochraně dětí v cizí péči a dětí nemanželských

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině

Zákon č. 109/1999 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Zákon č. 134/2006 Sb. o sociálně právní ochraně dětí

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

Zákon č. 401/2012 Sb. o sociálně právní ochraně dětí

Seznam příloh, grafů, schémat a tabulek

Příloha 1 Informovaný souhlas.....	61
Příloha 2: Scénáře rozhovorů.....	55

Graf 1 Počet pěstounů a dětí v PPPD	35
Graf 2 Umístění dětí z PPPD	36
Schéma 1 Možnosti umístění odebraného dítěte	25
Tabulka 1 Respondenti	6
Tabulka 5 Počty pěstounů a předpokládané náklady	20
Tabulka 2 Počet pěstounů v krajích.....	32
Tabulka 3 PPPD v minulých letech.....	34
Tabulka 4 Výše příspěvku podle věku a stupně závislosti	37

Přílohy

Příloha 1 Informovaný souhlas

FAKULTA
SOCIÁLNÍCH VĚD
Univerzita Karlova

Informovaný souhlas s rozhovorem a jeho užitím

Děkuji, že souhlasíte s provedením rozhovoru v rámci mé diplomové práce zaměřené na pěstounskou péči na přechodnou dobu. Práci píšete pod Fakultou sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze.

Pro potřeby analýzy se rozhovor s Vámi bude nahrávat. Nahrávání může být na Vaši žádost kdykoliv přerušeno. Celý rozhovor, nebo jen jeho části, budou přepsány do textové podoby. Se záznamem rozhovoru lze v rámci tohoto projektu zacházet různým způsobem. Protože si vážím Vaší ochoty spolupracovat, budu důsledně respektovat jakákoli omezení, která mi pro využití záznamu uložíte.

K záznamu budu mít přístup pouze já a záznam bude využíván výhradně pro psaní diplomové práce. Veškeré informace sdělené v rámci rozhovorů budou důvěrné ve smyslu zákona 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. Všechna získaná data budou anonymizována.

Datum uskutečnění rozhovoru:

Jméno výzkumníka: Bc. Tereza Posavádová

Podpis výzkumníka:

Vaše jméno

Váš podpis:

Příloha 2 Scénáře rozhovorů

A. Scénář rozhovoru pro pracovníky OSPOD

1. Část – o respondentovi
 - a) Jak přesně se nazývá pozice, na které pracujete?
 - b) Můžete popsat Vaší pracovní náplň?
 - c) Jak dlouho pracujete na této pozici (popř. na podobné pozici v rámci OSPOD)?
 - d) Pokud jste pracoval v této oblasti již před Vaším současným zaměstnáním, můžete popsat, co jste dělal, jaká byla Vaše pracovní náplň?
 - e) Jaké je Vaše vzdělání?

2. Část – nastavení PPPD + problémy
 - a) Jaký máte názor na současné nastavení PPPD?
 - b) Vidíte v něm nějaké problémy? Jaké?
 - c) Domníváte se, že může být problémem a pokud ano proč:
 - a. Přerušování citové vazby mezi dítětem a náhradními rodiči
 - b. Nedostatečný kontakt dítěte s biologickými rodiči
 - c. Kontakt náhradní rodiny s biologickou
 - d. Počet vhodných profesionálních pěstounů
 - e. Motivace k PPPD
 - f. Vlastní děti náhradních rodičů
 - g. Přípravné kurzy a doprovázení pěstounů na PD
 - h. Vhodnost PPPD pro všechny děti
 - d) Myslíte si, že reforma z roku 2013 splnila své cíle?
 - a. Je dostatečně přechodná a krizová?
 - b. Je umožněno biologickým rodičům upravit si stávající poměry, ze kterých je dítě odebráno, a pak si ho vzít zpět do své péče?
 - c. Je systém náhradní rodinné péče kvalitnější, než byl před reformou v roce 2013?
 - d. Byl omezen počet dětí vyrůstajících v ústavních zařízeních?
 - e. Dochází podle Vás k naplnění potřeb dítěte prostřednictvím PPPD (celodenní individuální péče, výchova v rodinném prostředí, učení rodinných vztahů,...)

- f. Dochází opravdu k deinstitucionalizaci v oblasti péče o dítě?
- e) Jste spokojeni s kritérii, která musí prof. Pěstouni splňovat? Doplnil/a byste nějaká další, případně něco změnil/a?
- f) Jaká je podle Vašich zkušeností kvalita profesionálních pěstounů?

3. Část – proces PPPD

- a) Jak je v praxi vybíráno dítě, které bude umístěno do PPPD?
- b) Jakým způsobem jsou v praxi vybírání rodiče pro konkrétní dítě?
- c) Jak rychle musí být profesionální pěstoun schopen dítě přijmout?
- d) Jak probíhá samotné převzetí dítěte rodiči?
- e) Co všechno tomu přechází?
- f) Jak byste hodnotila přípravu rodičů na funkci profesionálních pěstounů?
- g) Musí mít prof. pěstoun připravené vybavení pro všechny věkové kategorie dětí, nebo nějaké vybavení (oblečení, školní pomůcky,...) dostane?
- h) Jak dlouhou dobu, dle vašich osobních zkušeností, většinou dítě v PPPD stráví?
- i) Jak děti jsou dle vaší zkušenosti nejčastěji umisťovány do PPPD (věk, důvod,...)?
- j) Jakým způsobem je zprostředkováván a kontrolován kontakt s biologickými rodiči? Účastní se těchto schůzek OSPOD?
- k) Stává se, že pěstouni na PD dítě odmítnou, a pokud ano proč?
- l) Jak je to v praxi s „dovolenou“ pěstounů (např. nepřítomnost pěstounů v ČR, tudíž nemožnost přijmout dítě do péče)?
- m) Musí být určitý věkový rozdíl mezi vlastními dětmi a dětmi přijatými? Popř. minimální věk vlastních dětí?
- n) Souvisí věk přijatého dítěte s věkem pěstounů (mladí pěstouni – menší dítě a naopak)?
- o) Vybírají si v praxi pěstouni jen „určité děti“ (např. z hlediska věku/národnosti dítěte)?
- p) Jak jsou v praxi dané požadavky na bydlení, které musí pěstouni splňovat, aby jim mohlo být svěřeno dítě do péče?
- q) Jak probíhá provázení pěstounů?
- r) Je možné, aby se prof. Pěstoun stal pěstounem dlouhodobým?
- s) Jak probíhá spolupráce mezi aktéry a institucemi a institucemi mezi sebou?

- t) Bylo by reálné rozdělit profesionální pěstouny do skupin podle toho, jak staré dítě by jim bylo přiřazeno (tím by se lišila i příprava na PPPD)?
- u) Liší se umístování dětí nalezených v baby boxu od ostatních?

B. Scénář rozhovoru pro pracovníky neziskových organizací

1. Část – o respondentovi

- a) Čím se zabývá organizace, ve které pracujete?
- b) Jak přesně se nazývá pozice, na které pracujete?
- c) Můžete popsat Vaší pracovní náplň?
- d) Jak dlouho pracujete na této pozici (popř. v této organizaci)?
- e) Pokud jste pracoval/a v této oblasti již před Vaším současným zaměstnáním, můžete popsat, co jste dělal/a, já byla Vaše pracovní náplň?
- f) Jaké je Vaše vzdělání?

2. Část – nastavení PPPD + problémy

- a) Jaký máte názor na současné nastavení PPPD?
- b) Vidíte v něm nějaké problémy? Jaké?
- c) Domníváte se, že může být problémem a pokud ano, proč:
 - a. Přerušování citové vazby mezi dítětem a náhradními rodiči
 - b. Nedostatečný kontakt dítěte s biologickými rodiči
 - c. Kontakt náhradní rodiny s biologickou
 - d. Počet vhodných profesionálních pěstounů
 - e. Motivace k PPPD
 - f. Vlastní děti náhradních rodičů
 - g. Přípravné kurzy a doprovázení pěstounů na PD
 - h. Vhodnost PPPD pro všechny děti
- d) Myslíte si, že reforma z roku 2013 splnila své cíle?
 - a. Je dostatečně přechodná a krizová?
 - b. Je umožněno biologickým rodičům upravit si stávající poměry, ze kterých je dítě odebráno, a pak si ho vzít zpět do své péče?
 - c. Je systém náhradní rodinné péče kvalitnější, než byl před reformou v roce 2013?
 - d. Byl omezen počet dětí vyrůstajících v ústavních zařízeních?

- e. Dochází podle Vás k naplnění potřeb dítěte prostřednictvím PPPD (celodenní individuální péče, výchova v rodinném prostředí, učení rodinných vztahů,...)
- f. Dochází opravdu k deinstitucionalizaci v oblasti péče o dítě?
- e) Jste spokojeni s kritérii, která musí prof. pěstouni splňovat? Doplnil/a byste nějaká další, případně něco změnil/a?
- f) Jaká je podle Vašich zkušeností kvalita profesionálních pěstounů?

3. Část – proces PPPD

- a) Věnuje se Vaše organizace provázení pěstounů? Jak toto provázení probíhá?
- b) Jaké vidíte rozdíly v provázení profesionálních pěstounů Vaší organizací a OSPOD?
- c) Jak probíhá spolupráce mezi aktéry a institucemi a institucemi mezi sebou?
- d) Domníváte se, že by bylo vhodné rozdělit profesionální pěstouny do skupin podle toho, jak staré dítě by jim bylo přiřazeno (tím by se lišila i příprava na PPPD)?
- e) Liší se provázení profesionálních pěstounů, kteří mají v péči dítě nalezené v baby boxu, od ostatních?

C. Scénář rozhovoru pro pěstouny na přechodnou dobu

1. Část – nastavení PPPD + problémy

- b) Jaký máte názor na současné nastavení PPPD?
- c) Vidíte v něm nějaké problémy? Jaké?
- d) Jaké změny byste uvítal/a?
- e) Byl/a jste pěstounem/pěstounkou na PD i před reformou v roce 2013?
 - a. Jaké změny považujete za pozitivní a jaké za negativní?

2. Část – proces PPPD

- a) Jak rychle musíte být schopen dítě přijmout?
- b) Jak probíhá samotné převzetí dítěte?
- c) Co všechno tomu přechází?
- d) Jak probíhá vaše příprava na funkci profesionálních pěstounů?

- e) Musíte mít připravené vybavení pro všechny věkové kategorie dětí, nebo nějaké vybavení (oblečení, školní pomůcky,...) dostanete?
- f) Jak staré děti jste měl/a v přechodné pěstounské péči? Z jakých důvodů k Vám byly umístěné?
- g) Jakým způsobem zprostředkováváte kontakt s biologickými rodiči? Účastní se těchto schůzek OSPOD nebo jiná instituce? Jak je kontakt častý?
- h) Můžete dítě odmítnout?
- i) Můžete si vzít „dovolenou“ (např. doba, kdy budete mimo ČR a nebudete moci přijmout dítě)?
- j) Musí být určitý věkový rozdíl mezi vlastními dětmi a dětmi přijatými? Popř. minimální věk vlastních dětí?
- k) Domníváte se, že souvisí věk přijatého dítěte s Vaším věkem (mladší pěstouni – menší dítě a naopak)?
- l) Můžete si zvolit věk/národnost dítěte?
- m) Jsou konkrétně dané požadavky na bydlení, které musíte splňovat, aby Vám mohlo být svěřeno dítě do péče?
- n) Jak probíhá provázení pěstounů?
- o) Jak probíhá spolupráce mezi Vámi a dalšími institucemi (doprovodné organizace, OSPOD)?
- p) Uvítal/a byste rozdělení profesionálních pěstounů do skupin podle toho, jak staré dítě by Vám bylo přiřazeno (tím by se lišila i příprava na PPPD)?
- q) Máte zkušenosti s umístováním dětí nalezených v baby boxu? (Pokud ano, probíhalo toto umístování rozdílně od ostatních dětí)

3. Část

- a) Máte vlastní děti? Kolik?
- b) Z jakých důvodů jste se rozhodli stát se pěstouny na přechodnou dobu?
- c) Jak dlouho jste pěstouny na přechodnou dobu (od jakého roku)?
- d) Kolik dětí vám bylo přiděleno do péče?
- e) Jak dlouho jste v průměru měli dítě v péči?
- f) Jaké je Vaše vzdělání?

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd
Institut sociologických studií
Katedra veřejné a sociální politiky

**PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: SYSTÉM
PĚSTOUNSKÉ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU V ČESKÉ REPUBLICE**

DIPLOMANT: Bc. Tereza Posavádová

KONZULTANT: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

V mé diplomové práci se budu zaměřovat na pěstounskou péči na přechodnou dobu jako jednu z forem náhradní rodinné péče perspektivou Orgánu sociálně právní ochrany dítěte (OSPOD) a dočasných (profesionálních) pěstounů.

V České republice existují kromě pěstounství i jiné formy náhradní rodinné péče. Všechny formy jsou upraveny v zákoně – č. 89/2012 Sb. – Občanský zákoník, v části druhé Rodinné právo v § 928 - § 975.

Formami náhradní rodinné péče jsou svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, poručenství, pěstounská péče a opatrovnictví. Pěstounská péče, kterou se já budu zabývat je ustanovena § 958 – 970 občanského zákoníku. Pěstoun může být buďto samostatná osoba, nebo to mohou být manželé. Dítě se dostane do pěstounské péče v případě, že u něj není zajištěna odpovídající rodičovská výchova a je v zájmu samotného dítěte, aby do pěstounské péče bylo svěřeno. O svěřeni dítěte do pěstounské péče rozhoduje soud. Pěstounská péče zaniká v době, kdy je dítě plnoleté. V některých případech může zaniknout i dříve, a to na žádost pěstouna, nebo dítěte (věc musí být řádně prošetřena). Dále existuje také předpěstounská péče a pěstounská péče na přechodnou dobu. (Odbor 21: 2013) Pěstounská péče na přechodnou dobu figurovala v Zákoně č.359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen zákon o sociálně-právní ochraně dětí) od roku 2006, ale v tu dobu nebyl dostatek financí, které by mohly na pěstounskou péči být vynaloženy. Z tohoto důvodu se větší pozornost pěstounské péči na přechodnou dobu věnovala až v roce 2013, která vyústila v reformu o pěstounské péči na přechodnou dobu. Od té doby je pěstounská péče na přechodnou dobu poskytována „profesionálními pěstouny“, kteří se mohou o dítě starat určitou dobu, nejdéle však jeden rok. Tato možnost je využívána v situaci, kdy dítě nemůže být ve své biologické rodině, ale zároveň ani v osvojitelské. Další situací, kdy je dítě umístěno k pěstounům na přechodnou dobu, je ta, kdy dítě nemůže z různých důvodů setrvat ve své biologické rodině, ale předpokládá se, že se do ní vrátí. (Odbor 21: 2013) Tento typ pěstounské péče je podporována hlavně proto, aby dítě nemuselo být umístěno do ústavního zařízení.

Ve výzkumu, který byl v roce 2015 proveden neziskovou organizací Lumos bylo zjištěno poměrně velké množství informací týkající se pěstounské péče na přechodnou dobu. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jak funguje pěstounská péče na přechodnou dobu, zda svou roli splňuje, jaký je typický pěstoun, z jakého důvodu tuto práci dělá a v neposlední řadě kam odchází děti z pěstounské péče na přechodnou dobu. Tito profesionální pěstouni jsou ve většině případů vzdělanější než stejně stará česká populace (35-64 let). V drtivé většině případů je pro pěstouny důležitý fakt, že mohou dětem pomoci v tom, aby nemusely žít v ústavních zařízeních. Jen malý počet pěstounů byl před začátkem vykonávání pěstounské péče nezaměstnaných. V 90 % času pěstouni nějaké dítě v péči mají. Průměrně mají pěstouni u sebe jedno dítě 6 a půl měsíce. Pro 97 % dětí, které zažily pěstounskou péči na přechodnou dobu, se během této doby podařilo nalézt rodinu, kde dítě mohlo zůstat natrvalo. Výzkum byl prováděn napříč sedmi kraji a zúčastnilo se ho téměř 200 pěstounů. (Lumos 2015)

Výzkumným problémem je zjistit podobnosti a odlišnosti v názorech pracovníků OSPOD a dočasných pěstounů na vlivy této péče na dítě a jejich perspektivou identifikovat problémy v současném institucionálním nastavení systému pěstounské péče na přechodnou dobu.

2. Teoretická východiska

Teorie implementace

Existují čtyři hlavní teoretické modely implementace. Je to model autoritativní, participativní, model koalic aktérů a model kulturní změny. V případě mé práce je nejvhodnější model koalic aktérů. Ten vychází z toho, že větší počet aktérů uskutečňuje

konkrétní politiku, komunikují mezi sebou, dohadují se na kompromisech a vyjednávají. Zároveň všichni chtějí dosáhnout společného cíle, sdílejí stejné hodnoty. (Potůček 2016: 115-116) Podle Bardacha (Bardach 1977 in Potůček 2016: 116) tvoří implementační koalice. V modelu jsou identifikovány oba směry toků informací, ale hlavní roli má prosazování stejných zájmů různými aktéry, které až posléze formuje koalice. (Potůček 2016: 116)

Street-level bureaucracy

Druhým teoretickým východiskem je street-level bureaucracy, a to především proto, že státní úředníci mají přímý kontakt se členy veřejnosti. Úředníci mají určité pravomoce, které mohou uplatňovat při jednání s lidmi, prostřednictvím nichž prosazují zákony, pravidla a zásady, které jim jsou přiděleny. Tyto předpisy by měly zajistit, aby bylo se členy veřejnosti zacházeno spravedlivě a eticky korektně. Na jedince by mělo být nahlíženo individuálně a jednat s nimi je třeba podle jejich potřeb. (Lipsky 2010)

3. Cíle diplomové práce

Vysvětlit implementaci politiky péstounské péče na přechodnou dobu pohledem z praxe a identifikovat problémy perspektivou pracovníků OSPOD a pěstounů.

4. Výzkumné otázky a hypotézy

- S jakými problémy se v současném nastavení systému péstounské péče na přechodnou dobu setkávají pracovníci OSPOD?
- S jakými problémy se v současném nastavení systému péstounské péče na přechodnou dobu setkávají pěstouni?
- Jaké dobré zkušenosti s nastavením systému péstounské péče na přechodnou dobu mají pracovníci OSPOD?
- Jaké dobré zkušenosti s nastavením systému péstounské péče na přechodnou dobu mají pěstouni?
- Jak se tyto zkušenosti obou skupin podobají/liší?
- Jaké dopady mají tyto zkušenosti na děti umístěné do dočasné péstounské péče?

5. Metody a prameny

Výzkum k mé práci bych chtěla provést kvalitativními metodami. Kvalitativní výzkum je

„nenumerické šetření a interpretace sociální reality“. (Disman 2011: 285) Cílem kvalitativního výzkumu je vytváření nových hypotéz, které probíhá spíše nestandardizovaně s využitím induktivní metody. (Reichel 2009) Kvalitativní přístup má i nedostatky, jako například to, že výsledky nemusí být příliš zobecnitelné na populaci nebo na odlišné prostředí. Výsledky výzkumu mohou také být ovlivněny osobními preferencemi výzkumníka. Na druhou stranu je díky tomuto přístupu umožněn podrobný vhled do zkoumaného problému, dá se zkoumat v přirozeném prostředí a je možné reagovat na aktuální podmínky. (Hendl 2012)

Jako metodu bych si chtěla zvolit polostrukturované rozhovory. Jedna polovina rozhovorů by byla s první cílovou skupinou, což jsou pracovníci OSPOD a druhá polovina s druhou cílovou skupinou, tedy s dočasnými pěstouny. Polostrukturované rozhovory volím proto, abych si udržela linii rozhovoru a dozvěděla jsem se to, co potřebuji, ale na druhou stranu chci, aby měli dotazovaní určitou volnost při odpovídání, abych se mohla dozvědět i informace, na které se přímo nebudu dotazovat.

6. Předpokládaná struktura diplomové práce

- 1) Úvod
- 2) Teoretická východiska
- 3) Metody
- 4) Deskriptivní část
- 5) Analytická část
- 6) Závěry
- 7) Literatura

7. Základní literatura k tématu

DISMAN, Miroslav, 2011. Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele. Vyd. 4., nezměn. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1966-8

HENDL, Jan, 2012. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Vyd. 3. Praha: Portál. ISBN 978-802-6202-196

KOLUCHOVÁ, Jarmila, MATĚJČEK, Zdeněk, ed. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. Praha: Codex, 1997. ISBN 8085963337.

LIPSKY, Michael. *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation, c2010. ISBN 0871545446.

Lumos. 2015. Pěstounská péče na přechodnou dobu. Výsledky průzkumu mezi pěstouny na přechodnou dobu. [online]. [cit. 20.5.2017] Dostupné z: http://czech.wearelumos.org/sites/default/files/Pru%CC%8Azkum%20mezi%20pe%CC%8Cstouny%20na%20pr%CC%8Cechodnou%20dobu%2C%202015_0.pdf

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 5. Praha: Portál, 2008. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-504-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.

Odbor 21. 2013. Formy náhradní rodinné péče. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [online]. [cit. 17.5.2017]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>

POTŮČEK, Martin. *Veřejná politika*. Praha: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-591-6.

REICHEL, Jiří, 2009. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Vyd. 1. Praha: Grada ISBN 978-80-247-3006-6

V Praze dne

Konzultant: Mgr. Karolína Dobiášová

Posavádová

Podpis:

Diplomant: Bc. Tereza

Podpis:

Seznam příloh

Příloha 1: Informovaný souhlas.....	61
Příloha 2: Scénáře rozhovorů.....	55
Graf 1 Počet pěstounů a dětí v PPPD	35
Graf 2 Umístění dětí z PPPD.....	36
Schéma 1 Možnosti umístění odebraného dítěte	25
Tabulka 1 Respondenti	6
Tabulka 2 Počty pěstounů a předpokládané náklady	20
Tabulka 3 Počet pěstounů v krajích.....	32
Tabulka 4 PPPD v minulých letech.....	34
Tabulka 5 Výše příspěvku podle věku a stupně závislosti	37